

Irodalmi Jelen

Pécsi Galéria – Aradon

Márciusban nyílt meg a Pécsi Galéria & Vizuális Művészeti Műhely alkotóinak kiállítása az aradi Delta Galériában. A pécsi, illetve Baranya megyei képzőművészek munkái mintegy keresztmetszetét nyújtják a pécsi szellemi életnek, hiszen a líraiabb kifejezőmódtól, egészen a zenei ritmusokat festészeté átfordító, az absztrakt, vagy a nagyon is „hétköznapi” stílusig, számos szemléletmód konkrét, tehát anyagi megformálását figyelhetik meg a Delta Galéria látogatói. Egy tájegység mutatkozik be, hiszen ahogy Aknai Tamás is írja a tárlatfűzetben: „A művészet mindig egyszerre volt helyhez köthető konkrét tevékenység, melynek tárgya többnyire jellemző helyszíneken kezdett feladatának teljesítéséhez, és volt ugyanakkor természetesen feltűnő, mozgékony vállalkozási forma, amely érzékenyen igazodott a bárhol megjelenő, esztétikai természetű (luxus, reprezentáció) szükségletekhez.”

Lapszámunkat a színes és változatos tárlaton megtekinthető alkotásokkal illusztráltuk.

Rétfalvi Sándor: Az élet fája I.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Europaica

A földi múlt, a tegnap ára
ráfagy a kozmosz ablakára.
mi hát a felleg? Csupa pára,
és mi is látjuk valahára,

mint holmi pénzeslevelet,
őseid küldik el neked
ama keserves könnyeket.
Ó nem lehet, ez nem lehet!

Mert végül minden elmerül,
az is ki nem volt egyedül
s az is, kit kirabolt az úr,
bár tengert hordott legbelül.

Állj ki te is és számolj húszig.
Nézd csak ott felettünk mi úszik?
Bombázók? vándormadarak?
A téli égen mi marad?

Ó bábél-Brueghel, rom-Arad...
Csak vitázik vagy vértanúzik?
Támadd magad és védj magad,
a székeltyőtől az andalúzig.

Az tudja mekkora a tét

Iszonyú éjszakák a létben.
Ne hagyjatok koromsötétben
senkit. Az elfogyó napok
kertjén a rémület ragyog.
Ki átél ilyen éjszakákat
megöszöl, megvész, belefárad,
megfogadja, hogy bosszút áll.
A rémületből lesz halál.
Kit biztatnak és bátorítanak,
az elhiszi, Uram, hogy itt vagy.
Megérti mekkora a tét...
Gyönyörű, napfényes sötét.

Őszi táj

Felnéz a darvakra a nyúl,
mikor hallja, hogy lövés csattan.
Veszély idején csak lapul,
ne hősködj holmi alakzatban.

Alant örjítő csattanás.
Szegény nyúl! – krúgatnak a darvak
(ha szárnyad van egészen más)...
A lapulók is belehalnak.

BÁRÁNYI FERENC Lassan beleszokunk

Hasmenés, bokaficam, köhögős csecsemő, egy asztmás öreg cigány, aki elcigaretta az életét és egy beteg a szomszéd körzetből, hogy húzza ki a fogát.

Beregi még diákkorában vett öt fogót egy nyugdíjba vonuló doktor bácsitól, ezekkel aztán mindent ki tudott húzni. Messzi körzetekből jártak hozzá, mert az egész rajonban csak egy fogász volt Dárábaniban. Rajta kívül csak Beregi tudott fogat húzni. Tíz lej ötven baniért húzott egy fogat. Ez úgy történt, hogy a páciens oda ment Tichóhoz, a felcserhez, kapott egy fiola érzéstelenítőt, és tíz lejre vöröskeresztes bélyeget.

Sándor jobbnak látta, ha ő nem nyúl pénzhez. Egyrészt, mert a betegek döntő többségének ennyivalóra sem telt, másrészt a doki fiatal volt és nyakasan hű az elveihez. Az is eszébe jutott, fel is jelenthetné valaki, például, Ticho. Éppen ezért rábízta ezt a nem egészen szabályos vöröskeresztes tagdíj-beszédést. Pedig hogy hiányzott néha egy vörös tizlejes, hány-szor előfordult, cigarettára is alig volt egy lej ötven banija, főleg fizetés előtt.

Havonta egyszer kaptak fizetést, Beregi 760 lejt, Ticho többet.

Beszólt a konyhára Mariának, hámozzon meg számára néhány nagyobb krumplit. Elhatározta, szalmakrumplit süt magának ebédre, csendes napnak ígérkezett ez a mai, lesz rá ideje. Megvárta míg szép ropogásra pirulnak a hasábok, jól megsózta, papri-

kázta, gyógyír volt ez megkínzott gyomrának. Elégedetten, nyugodtan készült egyet szundikálni, a jóllakott ember sohasem ideges.

– Jött egy szülés Olbaról – jelentette taťa Olga. Azt is tudta, hogy leányanya, és a fiú nem fogja elvenni. A szülő nő maga is még gyermek, akinek iskolában lenne a helye nem a szülőotthonban. Ijedten hátrált, amikor meglátta a dokort.

– Nem akarok injekciót – szűkölt.

– Nem is kapsz, de a karmaidat le fogja vágni taťa Olga, és meg fog mosdatni, mert olyan mocskos vagy mintha kocát szoptál volna. Hát szabad ilyen piszkosan jönni szülni?!

– Apám elzavart otthonról. Az éjjel egy istállóban aludtam...bár csak halnék meg – mondta sírás és minden szenvedélyesség nélkül.

Bereginek megesett a szíve rajta. Azt látta, hogy minden baja mellett még pellagrás is szegény. Gyorsan beletúrt kalász-szőke hajába, szerencsére nem volt tetves. Vékonycsontú, fejletlen gyermeki szervezet, rosszul táplált, pellagrás, a hasa után ítélve elég nagy a magzat, nem lesz könnyű szülés – leltározta fel Beregi az esetet – ráadásul nem kívánja a gyermeket. Az ilyen asszonyok sokkal nehezebben szülnék, egyfolytában ordítanak, nem préselnek, amikor kellene és szoptatni se nagyon akarnak.

Már látta mennyi baja lesz a gyermekkel, amíg az eléri a bűvös egy éves kort. Cámátau, a rajoni főor-

vos semmit se vett olyan komolyan, mint a csecsemőhalandóságot. Minden egy évnél fiatalabb gyermek, tehát csecsemő halála esetén hatalmas skandalumot rendezett, és akármilyen volt az oka, a körösvet hibáztatta.

Hidesten nagyon szapora volt a nép, az egészségügyi körzetben évi 360 szülés volt, tehát az év minden napjára jutott egy. Nem is állt soha üresen a szülőotthon. Eleinte vonakodva jöttek be, inkább otthon születtek, nagyanyók, mocskos kezű öregasszonyok segítségével. Beregi az első naptól kezdve hajthatatlan volt, csak annak adta ki a születési bizonyítványt, aki a szülőotthonban szült, vagy legalább utána behozták a gyermekágyas anyát és az újszülöttet. Ez elég kényelmetlen volt, ezért inkább bejöttek idejében, annál is inkább, mert a szülőotthonban enni is kaptak és vitaminokat! Minden elmaradottsága ellenére, ez a nép nagyon bízott a vitaminokban, talán azért, mert tudták, hogy a vitamin megóvja a pellagrától.

A csecsemő-nyilvántartás volt az első dolog amit kézbe vett. Minden csecsemőnek személyi lapot csinált, hetente egyszer látta a védőnő és havonta egyszer az orvos. Ha megbetegedett gyakrabban is, csak az volt a baj, hogy a betegséget rendszerint csak későn vették észre, vagy egyáltalán. Igaz is, Bordancáról úttalan utakon begyalogolni több mint tíz kilométert a rendelőig, karjában a beteg gyermekkel...és aztán vissza, mondjuk télen! Lova, szekere nem volt a cigánynak. De a közelebbi falvakban se nagyon volt mivel szállítani a beteget, így aztán vártak. Néha addig, amíg meghalt.

Folytatása a IV. oldalon

- ♦ **Karácsonyi Zsolt:** Három könyv egy oldalon **II. old.**
- ♦ **Fodor Sándor:** Havasi történet
Papp Attila Zsolt: Odüsszeusz a járdaszigeten
Bánffy Miklós sikere Londonban **III. old.**
- ♦ **François Bréda:** Lali Lajstromai **V. old.**
- ♦ **Eszteró István:** Ál(?)paródiák
Kinizsi Zoltán interjúja **Márton Lászlóval**
Márton László: Nirvána **VI-VII. old.**
- ♦ **Szőke Mária Magdolna:** Naplóvers
A 100 éve született **Szilágyi Andrásra** emlékezik
Pongrácz Mária
Irodalmi Jelen Könyvek-ajánló **VIII. old.**
- ♦ **Zöldi László** tíz gondolata
Kovács katáng Ferenc: Egy fiú és egy lány **IX. old.**
- ♦ A Nagyvárad Színház (22)kettős csapdája **X. old.**
- ♦ **Reiter Róbert** és a magyar avangárd
Múzsák kertjében: Janka – **Brauch Magda** írása **XI. old.**
- ♦ A krisztusi szeretet jegyében
Kulturális hírek **XII. old.**

Három könyv egy oldalon

A szerkesztő halála

A *Költők könyve* szép könyv. Keménykötés, jó papír. Jó versek is vannak benne, de egyébként iszonyú. Tömve sajtóhibákkal, és egyes szerzők fájoan hétköznapi, közhelyes versen-kívüli mondataival. Azt is mondhatnánk, e kötet szerkesztője csak gyűjtögetni tud, míg a szerzők egy jelentős része legjobb esetben is csak verset írni, költészetről, vagy saját verseiről értelmesen nyilatkozni már kevésbé.

A szerkesztő. Olyan ember, aki elragadtatottan tapsikol, amikor költőt, esszéírókat lát. Számára ő angyalok, akik a szerkesztőt, ezt a gyűjtögetőt rendjéből származó szekundér irodalmár három hónapra befogadták égi, és légiestiszta társaságukba: „Három hónapon át csupa szeretetre méltó, boldog úrral és hölgygel álltam napi telefonkapcsolatban.” Dante láthatta az égi szférákat,

Szerkesztette: Kőrösi P. József Noran, 2003, Budapest

a szegény szerkesztő még a Purgatórium lépcsőjéig se jutott el, csak telefonon beszéltek vele a magyar költészet szárnyas lényei. Mindezt a szerkesztő előszavából tudjuk meg, és azt is, ő jai, hogy egyesek nem választottak leveleire. A szerkesztő valószínűleg ettől akadt ki, maradt megváltatlan, és büntetésből, hagyta, hogy a költők, akik ugyebár, szeretetre méltóak és boldogok, leírjanak néhány teljesen színvonalatlan mellébeszélő szöveget. De a szerkesztő még ezek bennhagyásával, kritikátlan elfogadásával sem tudta a földi sárba rángatni a költőket, ehhez rengeteg sajtóhibára volt szükség. Ott is vannak a könyvben. Orbán Ottó versében „dmint” mint helyett, a szerzőről írt esszében gyerekkorától helyett „Gyerekkorától”, Balla Zsófia versében a csepp „cspp”, és sorolhatnám. Tudom, tudom, a nyomda ördöge még a legangyalibb költők kéziratát is megtámadja, de a lépten-nyomon felbukkanó hibák akadályozzák a nyugodt olvasást, és aki elolvassa ezt az antológiát nem is maradhat nyugodt. Mert az hagyján, hogy a szerkesztő figyelmeletlen, de miért olvasható ilyen 19. századi mondat a 14. oldalon: „a természet dajkált, s ölébe mindig visszavágyom”? Kitérdekel az, hogy a szerző „zavart, dühös, és tétlen”? Pedig a 72. oldalon ez olvasható. És legalábbis engem egyáltalán nem foglalkoztat, hogy a költő milyen csillagjegyben született, pedig a 82. oldalon erről is informálják az olvasót. Kérdés az is: miért kell a költészet kapcsán olyan poétikailag semmitmondó mondatokat leírni mint: „Szeretem Krisztát. Mert szép és kedves”. Ez aztán tökéletesen jellemzi Bódis Kriszta verseit, vagy mégse? Jó, a nyegleség, a pesti flaszteren megszokott hányavetiség még hagyján, de amikor Csiki László kapcsán azt a kérdést teszi fel egy esszéíró, hogy emlegetik-e manapság Harag

György nevét? – ráadásul olyan hangsúllyal, mintha Harag egy jelentéktelen akárci lenne, akkor az ember csak áll és nézi az esszéista és a szerkesztő nevét, és látja, hogy mindkét nevet rossz helyen látja – nem az Irodalmi Kék Fény műsorban.

Kőrösi P. József bátor, de következetlen. Bátor, mert ezt a könyvet szerkesztőként jegyzi és következetlen, mert a szerzők többsége élő költő, de ő, mint teljhatalmú szerkesztő, az antológia lelegejére helyezi néhány kedvenc szerzőjét, akik már nincsenek az élők sorában. Minden esetleges. Az esszék hosszúsága, az életrajzok nagysága is teljesen változó, bekerülhet egy elsőkötetes (bocs, akárcsak az antológia, a fiatal hölgy könyve is a Noran kiadványa) de nincs a szerzők között például Király László, s egyébként is, ha már Erdélynél tartunk, miért nem szerepel benne Ferencz István, László Noémi, Lövétei László, vagy Orbán János Dénes, mert nem hiszem, hogy egyikük se válaszolt. Szerkesztő hiába menti magát az előszóban.

Következetlenség, hogy egyes életrajzokat a szerzők írtak, másokat a szerkesztő, hogy a „minisszé” néha hosszabb, mint az adott szerző verse. Arról már nem is beszélve, hogy például Mezey Katalin életrajzának hosszúsága Faludy György cévéjének a többszöröse.

Szerencsére a Szerencsejáték Rt. támogatása valamennyit mégiscsak segített a kötetben, vannak benne jó versek is, és olyan poéno, mint Csukás Istváné, aki *Hová tűnt hús kiló* című verséhez ennyit fűzött hozzá: „Azért szeretem ezt a verset, mert hűsbavagó!”

Hol vagytok, ti?

Jó adag gonoszkodás után evezünk egy másik könyv hajójának közelébe, egész pontosan Bogdán László *Hol vagytok, ti régi játszótársak?* című regényének visszatérő motívumához, a Halál-csillaghoz. Bogdán László mintha itt is valamiféle újraírásra törekedne, de nyilvánvaló, hogy nem elsősorban a megidézett előd-szövegek újraírására, hanem a múltat, mint fogalmat próbálja körbejárni, különböző kiutakat jelölve meg, különböző dimenziókat, ha úgy tetszik.

A három részből álló könyv a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveit használja háttérnek, akkor is, amikor az én farsangjáról beszél, és akkor is, amikor az emberek közötti bizalom kérdése kerül előtérbe.

Igazság szerint az egész történet kileng, olyan értelemben, ahogy az idő harangjai is kilengnek, mint ahogy a mesélő a könyv első részében folyamatosan változtatja az idősíkokat, két különböző pillanatban

Mentor Kiadó Marosvásárhely, 2003

lezúduló eső idősíkját. Teszi mindezt úgy, hogy a két időpillanatban megjelenő személyek is visszavisszatekintenek korábbi pillanatokba. Épp ennek, a folyamatos visszafele figyelésnek az ellenpontja a történet első részében megjelenő Halálcsillag, az emlékezés bolygó hollandija, amely az elbeszélés legváratlanabb pillanataiban tűnik fel. A jövő jelzőfénye ez a hajó, és nem csupán a fizikai pusztulást jelzi előre, hiszen egyre világosabbá válik, hogy a régi játszótársak találkozzák, a nagy összejövétel, már csak a lelki energiák megcsappanása miatt sem jöhetne létre. A szereplők a történet számos labirintusát, szimbolikus helyét járják végig. A város, az erdő, ez a két különböző, de mégis hasonló világ adott pontokon mégis összeér, mint ahogy az első részben újra és újra felemlegetett, végtelenbe nyúló ivások. Az első részben mutatkozik meg az, ami aztán a szöveg működését elősegítő szerkezetként újra és újra felbukkan a történet háttérében. Ez elsősorban a folyamatos perspektívaváltás, de ha a könyv egészét figyeljük, akkor már inkább filmszerűségről beszélhetünk. A szerző snitteket vág be különböző időpillanatokból, máskor hagyja a különböző történeteket áttűnni, egymásra montírozza őket, és: „A két eső – ahogy fapapucsomban slattyogva és a vizet spriccelve előre haladok a téren – menthetlenül összekeveredik bennem.” Olvasható mindez a kötet 16. oldalán, de tulajdonképpen az összekeveredés már jóval korábban megkezdődött. Azt is mondhatnánk, hogy a történet első részének két főszereplője az elbeszélő és a vadász, ezért itt még a vadászat, a konkrétumok világában való elmerülés az, ami szövegszervező elemként is működik. A második részben, már egy távolságtartóbb megfigyelői szempont érvényesül, a második rész különböző fejezeteiben elmesélt történetek már kerekettek, megrendezettek, és a szereplők is élesebb fényben jelennek meg. Az intézeti gyerekek szökése, a paraszti ellenállás jelképévé magasodó trombitás, vagy *Az én farsangja* című fejezetben megjelenő orgiasztikus misztériumjáték már mind egy rendezői utasításokra és magára a képi világra is erősebben figyelő operatőri szem jelenlétét jelzik.

A harmadik részben a szerző szorosabbra fonja a történet szálait. A *diszkoszvető* című rész az élményvadászat és a rendezői távolságtartás után egy szürreális és álomszerű valóságot tár elénk. A szerelem valóságát, ami folyamatosan keveredik, a kommunista rendőrállam rémálmának és az ezzel összefüggő „detektívregény” szálaival. Az utolsó részben lesz egyre egyértelműbb, hogy a könyv a külső világgal és az idővel szemben teszi fel a kérdést: hol vagytok ti régi játszótársak? A kérdésfeltevés azonban a rezignált belenyugvásé, az elbeszélő ugyanis egy spanyol tenger partján mondja/írja le az egész történetet, mint egy erdélyi Borges, aki a korábbi valóságból és a korábbi lehetséges időkből is kilépett.

Az egyetlen, ami megmaradt: az idézetek, és az irodalom valósága, amelyen belül a korábban valóságként elfogadott lét is irodalom, idézet csupán.

A puliszka kegyetlensége

Aglaja Veteranyi apja magyar volt, anyja román, ő németül írta két regényét. Mindössze negyven éves volt, amikor öngyilkos lett. A *gyermek a forró puliszkába esett* az artista-családban felnőtt Veteranyi egyetlen befejezett regénye, és erősen életrajzi jellegű. De nem ez a legfontosabb, hanem a regény minden körmönfonságtól mentes mondatai, amelyek valósággal fejbe kólintják az olvasót. A *gyermek a forró puliszkába esett* ugyanis a hontalanság, a magárahagyottság és a félelem regénye, ugyanakkor

Kráter Kiadó Budapest, 2003

Romániáról is szól, arról, hogy miként is éltünk benne 1989 előtt. A regény ezt éppen a külső szemlélő távolságtartása által tudja elérni, de érződik benne a szeretet egy nagyon vékony, de meghatóan erős fonala is.

Igazi légtornász regény. Nem csak attól, hogy a főszereplő édesanyja légtornász, hanem attól is, hogy világszemlélete igazi artista-szemlélet, amelyben hatalmas mélységek rejtőzhetnek, például ebben a szövegrészben: „Az emberek istentől való félelmükben a mennybe mennek. Ott külön részleg van a légtornászok számára. JÉZUS KRISZTUS VALÓJÁBAN LÉGTORNÁSZ.”

A légtornászvilág azonban nagyon is földi világ, hiszen a gyermek folyton attól fél, hogy hajánál fogva levegőben lógó édesanyja egy napon lezuhan. Márpedig nem szabad félnen, mert ha fél, akkor édesanyja ideges lesz, és ha ideges, gyengülnek a hajszálai, és tényleg lezuhanhat. Ebből a félelemből születik egy még erősebb félelemérzet, az, hogy a gyermek a forró puliszkába esik. Habár a puliszkába eső gyermek csak a képzelet szüleménye, a félelem nagyon is valóságos, a puliszka, mintegy önmagába gyűjti az összes gyermeki félelmet. Éppen ezért nem elhanyagolható az a tény, hogy a fiatal főszereplő a puliszkát szereti a legjobban, mint az egyik legerősebb otthonról hozott emléket. Ebben a történetben nem csupán a puliszka miatt, de rettenetesen fontos szerepet játszik az evés, sőt a föld is, amelyben a főhős kis gödröket ásva keresi Istent. De még ennél is fontosabbak az illatok, hiszen csupán ezek őrzik a régi otthon, amely már csak az emlékekben és álmokban él.

Az intézetbe került gyermeknek, miután a család is felbomlott nem marad más csak az álom, és a befelé fordulás, és egy meggyötört gyermeki személyiség egyszerű és kegyetlen, nagybetűkkel írt mondatai: „A CSALÁDOM KÜLFÖLDÖN SZÉTTÖRÖTT, AKÁR AZ ÜVEG”, vagy: „BABÁIM LEFOGYTAK. NEM ÉRTIK AZ IDEGEN NYELVEKET”, vagy: „ISTEN SZOMORÚ. EGY MAGYAR NŐTÁT HUZ A HEGEDÜJÉN.”

Ebben a regényben mindenki, száműzött, és magányos, még az isten is éhes, az édesanya halála után már csak a fájdalom emlékek felelevenítése történik meg újra és újra: „Olyan vagyok, mint anyám fényképe. Olyan vagyok, mintha nem lennék.”

Ez az éppen egyszerűsége által kegyetlen történet, azonban mégse végződik egyértelműen jól, vagy rosszul. A könyv egy elképzelt családi filmmel zárul, amelynek végén a nagymama az ajtóban állva integet.

THE END

KARÁCSONYI ZSOLT

KIBÉDI VARGA ÁRON

Türelem

Nem lehet kivárni, rózsát nem terem.

Ilyen a türelem. Az állomáson

Kérlelni nem lehet, engesztelni sem.

Elnyerni sem, a bokréta

nincs rend, nincs ültetés.

A gyorsot várjuk, hat szál rózsza a kezünkben,

hervadnak, szószólói

Láthatatlan jelzők nyújtják a perceket:

de a látomás becsap, nem tűr semmit

berekednek, elutaznak.

a vonat tolat, feltartóztatathatlan.

visszafelé sül el, mint mindig.

NAGYÁLMOS ILDIKÓ

Mi megmaradt

A költő csendes, nem beszél, egyszer volt meséken mereng, hogy pálinka volt az asztalon, tán hold bolyongott odafent, és volt a táj, és benne még valami szó, mi megmaradt,

mert soha nem volt mondva ki...

a test, a félnék, elszaladt.

A költő hallgat, nem beszél,

nem ír, nem olvas, nem pófáz,

nem beteg, nem gyötíri a láz,

csak csendes olvadásba kezd,

s megtelik vele majd a ház.

Ősz hajú, fiatal erdész barátom mesélte. Augusztus vége felé járta. Epp három éve. A Megyei Erdészeti Hivataltól rászóltak, hogy bejelentés érkezett: a Nagys patakán mérgezik a pisztrángot. Arra járó horgászok – állítólag – kétszer is láttak az utóbbi héten felfordult hasú apróhalakat, amint lefelé sodorta a gyorsvízű patak: a nagyját minden bizonnyal kiszedték az orvhalászok.

Kora hajnalban indult el otthonról – Csíkszentkirályról – felfelé, a Nagys partján. Egy kis elemozsiás oldaltáskát vitt magával és a fegyverét, egy második világháborúból visszamaradt német ismétlőpuskát: igen megfelelő útitárs volt. Rövidnyelű ásját az oldaltáskához szíjazta: ezt a napot a Nagysnak szánta, biztos szüksége lesz reá.

Még csak pirkadt az Uz-völgye felől, amikor kiért a faluból. Egyelőre nem sok figyelni valója akadt. Ezen az alsó szakaszon nemigen járnak orvhalászok: idelelni, kiváltképp nyár végén, alig van pisztráng, a java már felfelé húzódtott, az orvhalászokat pedig nem érdeklik az araszos kövi-márnák és még kisebb kölönték. Csaknem térdig érő gumicsizmájával lépdelt a harmatos fűben, amelyek a mégoly jól bezsírozott erdészbakancsot is eláztatná. Jó másfél kilométer után meg kellett állnia: egy helyen kettévált a patak, mégpedig – láthatóan – nem a maga jószántából. Dugás. Félórai munkával sikerült lerontania rövidnyelű ásjával, hogy a patak ismét szokott medrében folyhasson. (Ez az orvhalászat egyik legősibb módja: egy szakaszon elvezetik a patakot medréből, ahonnan aztán kiszedegetik a tócsákban vergődő pisztrángot.)

Amíg az erdőszélig ért, még egy hasonló dugást rontott le – de embert nem látott sehol. Az erdőszéltől már csak egy horgászok-verte ösvényen mehetett tovább. Kétfelől meredeken szökött fel a patak mellett a bozótos oldal. Halkan lépdelt, óvatosan, nesztelenül ment felfelé a patak mellett, hogy ő vegye észre előbb az esetleges orvhalászokat – ne azok őt. Csendes volt az erdő, csupán a patak csobogott és a madarak örvendeztek a szép nyári reggelnek.

FODOR SÁNDOR Havas történet

Az ösvény egyre meredekebben kapaszkodott felfelé: kisebb-nagyobb zubogók alatt mélyen kavargott a patak vize. Elgyönyörködött az apró vizeséseken felfelé ugró pisztrángokban: források felé tartanak, hamarosan itt az ívás ideje. Itt már nem kellett több dugást rontania, olyan keskeny volt a meder, a patak völgy. Folyamatosan haladt felfelé a Nagys mellett. Seholy lélek. Már jócskán fenn járt a nap az égen, amikor útjának végcélja felé közeledett, egy kis tisztáshoz. Itt – sziklafal állta útját a kapaszkodónak. A patak magasról hullt alá. Odafönn fennsík van, rajta óriási legelő, a falu csordájával. Feljebb, a kis erceskében már nincs hal: itt, a vizesés alatt van a felfelé vándorló pisztrángok végállomása. Itt találkozik még két csermely is. Valójában – innen patak a Nagys. De a tisztáson még lehetnek, akár táborozhatnak is orvhalászok. Hangtalanul, csendben lépdelt hát a tisztás felé.

Egyszer megtorpant. Atyaúrsten!
A tisztáskán egy hat-hét éves kislány hancúrozott – egy medvebocccsal. Az erdőszélen pedig, busa fejt ide-oda ingatva üldögélt – a mama. De nem a gyerekek – hanem a bocsé. Nézte a játszadozó ifjúságot, láthatóan elégedett volt... de mi lesz, ha a bocs véletlenül el találja visszaantani magát?

Az erdész nagyon óvatosan, lassan, egy sűrű bozót mögé húzódtott. Szerencsére a szél a tisztás felől fúj – a medve nem kaphatott szimatot. Lassan levette válláról a puskáját. Nagyon-nagyon lelassított mozdulatokkal – hogy hangja ne legyen – csőre töltötte – és várt.

Várta – mi lesz. Félelmében? Izgalmában? Úgy érezte, zsiabba a feje, arca, az egész teste. Ismerie a fiúcskát: a pásztorté volt, aki odafent a fensíkon talán épp most végezhetett a reggeli fejjessel.

A gyerek – a Mama felé hancurkázott a bocccsal. Az erdész felemelte a puskáját, a medve azonban lustán odébb talpalt, mintha félt volna a gyerektől. Az erdész leeresztette a puskát.

– Istánka, hóóó!
Élesen hasított az asszonyi kiáltás az erdő patakcsobogásos, madárcsivites csendjébe. A gyerek felütötte a fejét.
– Tessééééé!
– Gyere, apád hííí!

A fiúcska – szófogadónak nevelhették – még hengerített egyet játszópatján és a szikla mellett neki-szaladt a bozótban, ahol ösvény vezethetett a fensíkra, amelyet csak ő ismert – és talán a medvék. A bocs utánaszaladt. Az anya morogva – a bocs után. Az erdész ismét felemelte a puskát: ha a medve a gyerek után eredne a bozótban – ló.

A boccot azonban visszatérítette a morgás. A medve elégedetten megnyalagatta, majd szorosan egymás mellett, egészen más irányban, mint amerre a fiúcska tűnt el, nekivágtak a sűrű bozótban. Reggelizni vonulhattak, vagy inkább rejtett vackok felé, egy jóízú nappali szundira.

Végre. Az erdész ismét leengedte a puskát, bebiztosította és nagyot sóhajtott. Szólni kellene a pásztornak, vigyázzanak jobban a gyerekekre – de valahogy nem volt hozzá szíve.

Leült, megreggelizett, majd lassan visszafelé eregelt a patak mellett. Délután érkezett haza. Amint levette a kalapját, a felesége riadtan csapta össze a kezét:
– Istenem, mi történt veled?!

– Semmi – mosolygott az erdész. Nem tudta, hogy mire hazaért, reggel még sötét haja – világosszürkévé őszült.

Pedig – még orvhalászt se fogott.

FERENCZ ZSUZSANNA

Kik és Mik

11.

(B. Z.-nek)
Kik vagy harminc évvel ezelőtt olvasta először: „nevéről lehull az ékezet”.
– Márai Sándor nevével két ékezet pottyant le, ezeket elteszem – gondolta. Ugyanakkor azt is észrevette, hogy Bela Bartok nevével is lepottyant az ékezet, itt, saját szülőházában. (Ezt a két ékezetet Kik 1997-ben megtalálta Németországban, a Bartók Béla nevű IC-n.)

Az évek során valamelyest gyarapodott az ékeztára, hiszen a nyolcvanas évek derekán cserélt személyigazolványában a saját nevével is sárba hullt egy ékezet, min fáradt falevél az őszi szélben, s több barátja ugyanígy járt, tekintet nélkül arra, hogy milyen nemzeti kisebbséghez tartoztak. Pusztult az ellenséges á, az é, az í, az ó, ő, ő, ú, ü, ú, ü, á.

12.

Később, amikor megváltozott a világ, azt hitte, gyűteménye nem gyarapodik tovább. Nem képzelte volna, hogy épp az internet válik ékezetgyilkossá.

Talán övé a világ legnagyobb ékezetgyűteménye. Kérésre bárkinek ad belőle.

Annak idején, amikor Kik elvégezte az egyetemet, és nagyon alapos-részletes önletrajtot kellett írnia, hogy jövőd munkahelyének káderosztálya megállapíthassa, alkalmas-e a felvételre, Kik írt néhány mondatot Mikről is.

– De ki ez a Mik? – érdeklődött a káderes, aki mindig a homlokára tolt a szemüvegét. – És az sem derül ki, hogy mi a szerepe a maga életében. Nyugati rokon? Magyarországi nagynéni?

– A titkaim gyűjtőneve.
– Nálunk senkinek sem lehetnek titkai. S főleg nem ilyen Mik nevének.

– Jó – válaszolta Kik.
Hanem ezek után Mik is megtagadta Kiket. Szembenéztek, mint két kannibál, aki meg akarja enni egymást. De erre nem került sor: kénytelenek voltak továbbra is elviselni a másikat meg saját magukat.

PAPP ATTILA ZSOLT

Odüsszeusz a járdaszigeten

Én jól tudom: nem mérted be a távot. A kópésnyomok irányítják lépted, ha vergódsz át a déli forgalomban, és halkan káromkods, hogy kurvaélet.

És fürkészed, hogy hol van az a zebra, amely innen átvezethetne végre – a gépkocsik és szírének hadán át – a bulvár legszebb járdaszigetére.

Mondd, hány ősz áll és hány tavasz mögötted és hány lámpa és hány sarok van hátra, hogy ép bőrrel úszd meg ezt a kalandot, és átléphess egy másik járdasávra?

Hát jól figyelj: a helyzet nagyon úgy fest, hogy megállhattál volna szinte bárhol: a lényeg, hogy e sűrű forgalomban hogyan kerülhetsz messzebb lthakától.

Én jól tudom: nem mérted be a távot, a kópésnyomok irányítják lépted.

Majd elrepülsz egy lomha léghajóval, és felülről nézed e hangyanépet.

És hová tűnik minden egyes lépés és minden mély lélegzet át az úton, az ajtónyitás diszkrét téli bája s az ágyad is, hogy folyton visszahúzzon?

Ha elrepülsz egy lomha léghajóval, a mindennapos konyhaszagtól távol, akkor sem változik majd a képlet:

te balfácán, állhattál volna bárhol.

A reggelek, a telek, a kópések, a vergődés a sűrű forgalomban, az asztalon a félbehagyott étel – ha nem lesz már, hát honnan indulsz, honnan?

S ha leszállnál a léghajóddal végül, az utcájába vajon majd ki tesz le, és hogy jutsz át, ha elfogyott a szuffla, járdaszigetről a járdaszigetre?!

Lantos Ferenc: Dinamikus egyensúly

Bánffy Miklós sikere Londonban

Nem tudom, más országokban hogy áll a helyzet, de Márai Sándor regénye, *A gyertyák csonkig égnek* bizonyítja, hogy az angol, olasz, német és lengyel olvasók körében igény mutatkozik dédapáink immár ódon világának a színeit felvillantó, jó stílusú, gördülékeny s ugyanakkor tisztességes irodalmi színvonalat képviselő prózára. A Márai-regényből sok ezer példány kelt el a brit könyvesboltokban *Embers*, azaz *Paraszak* címmel, de megközelítő sikere van a regénytrilógiájának is. Még egy tényt bizonyít e kettős siker. Azt, hogy a jó fordítás hátán viszi a művet. A Márai-kötet egyes méltatói firtorogtak amiatt, hogy az átültetés nem az eredetiből, hanem németből készült. Am a lektor összevetette a két szöveget, és a fordító Carol Brown Janeway stílusa épp oly nemes, mint a kassai polgár Máraié volt, tehát élvezet olvasni.

Sokoldalú arisztokrata írónkkal, a külügyminiszter, operaházi intendáns, grafikus művész, jelmeztervező Bánffy Miklós gróffal (Kisbán Miklós néven írt) ugyanígy jártunk. A leánya, Bánffy Katalin Marokkóban él, ott összeházaszott egy Patrick Thursfield nevű, érdekes tollú, angol intellektuellel, és a közös fordításaik olyan szintet értek el, hogy a trilógiát a brit kritika Proust és Dosztojevszkij műveivel hasonlította.

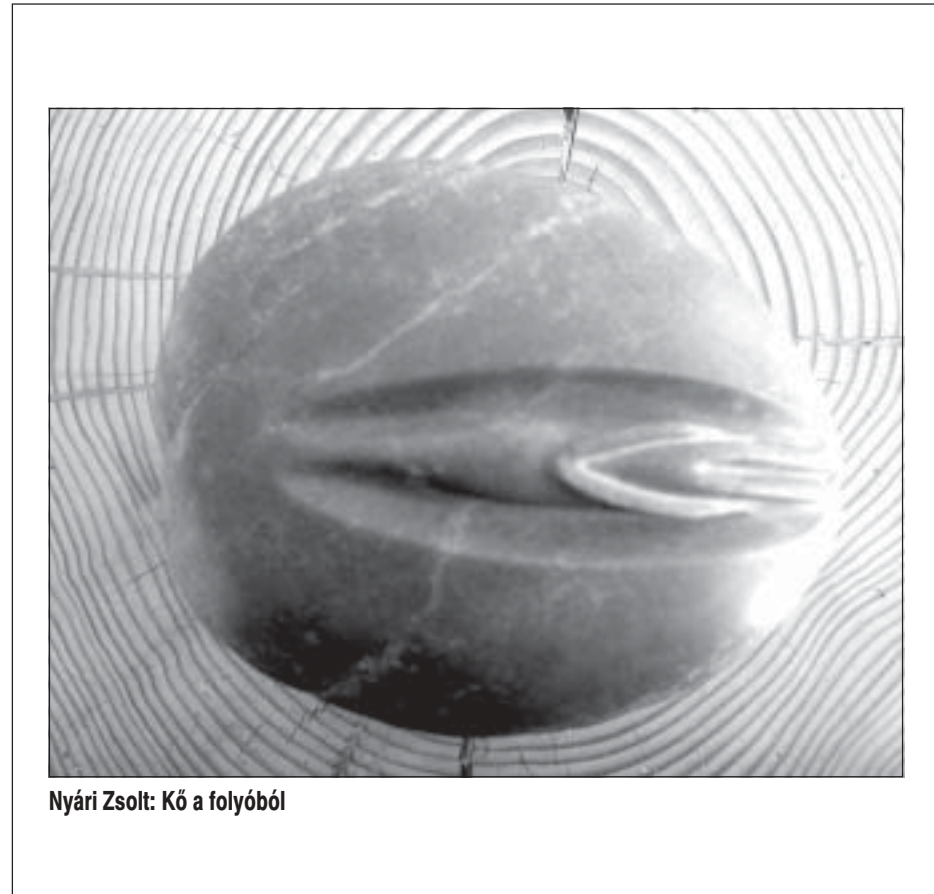
Tavaly közösen elnyerték (Umberto Eco adta át) a rangos Weidenfeld-díjat. Mielőtt Thursfield, közel a nyolcvanadik évéhez augusztusban meghalt, még befejezte fordító-társával Bánffy Miklós önéletírásának az átültetését is. A grófnő tulajdonképpen a ma-

gyarul nem beszélő, franciáként felnevelt gyermekeinek készített fordítást apja műveiből, Thursfield végezte el a cizellálást, és most, az egy éven át tartó angliai Magyar Magic kulturális fesztivál keretében, sor kerülhetett a memoár bemutatására. *Phoenix Land*, azaz Főnix ország címmel jelentette meg Bánffy két visszaemlékezésének az összegyűjtését az Arcadia Books, és az avatáson, a londoni Magyar Kulturális Intézetben, az angol irodalom nagy öregje, Francis King tartotta a laudációt.

A könyv első fele 1932-ben Kolozsvárott, a második rész 1993-ban Budapesten jelent meg magyarul, miután a kézirat hosszú éveken át hevert a Ráday Kollégium archívumában. A trilógia sikerét követően ezt a Bánffy-művet is keresni fogják az angolok. Ugyanakkor Kertész Imre *Sorstalanság* című meg-rázó holokauszt-regénye jórészt eladatlanul árválkodik a londoni könyvesboltok polcain. Bár vignetta hirdeti a címlapon, hogy a szerző elsősorban ezért a regényért kapta az irodalmi Nobel-díjat, a gyenge amerikai fordítás nagyot ront a szöveg értékén. Aki belelapoz a könyvbe, csalódottan teszi vissza a polcra. Közben készült a kiváló átültetés a *Sorstalanság*-ból, a londoni Tim Wilkinson munkája, de a mintegy húsz évvel ezelőtti változat kiadója a körmeszakadtáig ragaszkodik az akkor megvásárolt jogaihoz.

Véletlenülek is múlhat tehát egy-egy könyvsiker. Bánffy Miklós életében soha nem gondolta volna, hogy Angliában egyszer ennyire olvasott szerző lesz.

SÁRKÖZI MÁTYÁS

Nyári Zsolt: Kő a folyóból

Lassan beleszokunk

Folytatás az I. oldalról

Egy öregasszony fogalmazta meg legáltalában a helyzetet: Gyermeknek haltak meg a múltban is, meghalnak ma is és a jövőben is meg fognak halni azok, akiknek nem adott napokat az úristen. Nem is az a baj, hogy meghal, nem vettük pénzért, majd jön másik! Hanem az a baj, hogy a „doctorul nyik” olyan nehezen adja ki a halotti bizonyítványt.

Magas, száraz, kemény hangú asszony volt, akire nem lehetett nem oda figyelni. Beregi ilyennek képzelte Ștefan cel Mare moldovai fejedelem édesanyját, aki a legenda szerint nem engedte be a biztonságos várba a fiát, amikor az veszett csata után a török elől menekült, hanem visszaparancsolta a harctérre küzdeni. Ez így van Moldovában: az asszonyok az igazi férfiak! Erősebbek, bátrabbak, keményebbek, mint a férjeik.

– Sanda azt mondja elfolyt a vize – jelentette ũta Olga, aki mindig mindent tudott, de az is igaz, hogy mindig ott is volt, amikor szükség lehetett rá. Sándor kelletlenül készült a szülés levezetéséhez, de mit tehetett, Emilia, a bába még terepen volt, valahol.

A tisztára mosott Sanda engedelmesen felmászott a szülőágyra, szépen préselt, és nem is nagyon kiabált. Egy-kettőre megjelent a fej és kibuggyant egy szódásüvegnyi gyenge eresztés.

– Ez bizony koraszülött, még több lesz vele a bajom! – mérgelődött a doktor, de nem sokáig, mert mutatkozott a második. Az is kislány a változatosság kedvéért tartásban. – Csak ez hiányzott a boldogságomhoz: egy pellagrás leányanya, ikerszülés, az is koraszülés, az eredmény két macskakölyök!...Ha ezek meghalnak, úgy felszökik a gyermekhalandóságom, hogy utolsó leszek a rajonban, Cãmãturu elve megesz, egyedül Sanda apja lesz boldog, amíg a lányát újra föl nem csinálja valaki.

– Egy kiló tíz és egy kiló tizenöt a súlyuk.

Hát igen, itt vannak. Tessék belőlük embert csinálni! Ép, egészséges, „szocializmust építő munkásembert”. Legjobb lenne elküldeni őket valamelyik kórházba, de hová? Dãrãbaniban semmivel se tudnak többet tenni, mint itt, és a gyermekgyógyász egyfolytában részeg. Dorohoi nem szívesen fogadja a más rajonbelieket, van nekik problémás csecsemőjük elég a saját területükön is. Arról nem is beszélve, hogy ha sikerült nagy nehezen kikönyörögnie egy mentőt, és megérkezett a jól táplált pájleszes sófőr, rendszerint az anya úgy kezdett rimánkodni, sivalkodni, mintha börtönbe vinnék. Nem egyszer úgy kellett betuszkolni a mentőbe és olyan is volt már, aki megszökött a kórházból.

Maria és Olga néni megtöltöttek vagy tíz literes üveget meleg vízzel. Beregi minden egyes üveg dugóját ellenőrizte, majd elkészítette a koránjött porontyok fészket. Sanda tãg szemekkel figyelte mi történik körülötte, nem sokat értett az egészből, csak azt tudta, hogy két gyerekkel verte meg az Isten, és jaj, mit fog mondani az arcán szoptathat. Rõgtõn kerített is egyet és Sanda szája elé kötötte, amin kacagott a többi szülõnõ, ũta Olga a fejét csóválta, de Beregi elégedett volt.

Mind azon gondolkodott hogyan lehetne egy gyermekfektetõt nyitni. Van egy nagy világos szoba, ami a váróterembe nyílik, az jó lenne. Jelenleg nagy lakat éktelenkedik rajta, és egy papírlapra kiírva, hogy „Patika. Naponta nyitva 9-12.”

Rõgtõn ráparancsolt Tichora, hogy nyissa ki. Egy szekrényben gyógyszerek, az asztalon papírok, zsãk, lãdãk szanaszét.

– Holnapra legyen kiürítve ez a terem!

Ticho a tapasztalt felcser ijedten nézte a fiatal orvost és hirtelen nem értette, mit akar.

– Innen vigyen el mindent, kimeszeljük, itt gyermekfektetõ lesz! – parancsolt Beregi ellentmondást nem tûrõ hangon. Ticho egyre kisebbre húzta össze magát, már tapasztalatból tudta, hogy ezzel a fiatal orvossal úgyis hiába ellenkezik.

– Ertem, értem doktor úr, de hová költöztetjük a patikát? Az utcára nem tehetjük ki! Itt több ezer lejes érték van – mentegetõdzött Ticho és igaza volt. Beregi is tudta, ezért tõprengett.

– Ertem, értem doktor úr, de hová költöztetjük a patikát? Az utcára nem tehetjük ki! Itt több ezer lejes érték van – mentegetõdzött Ticho és igaza volt. Beregi is tudta, ezért tõprengett.

– Ertem, értem doktor úr, de hová költöztetjük a patikát? Az utcára nem tehetjük ki! Itt több ezer lejes érték van – mentegetõdzött Ticho és igaza volt. Beregi is tudta, ezért tõprengett.

Hidestin nem volt gyógyszerár, csak ez a gyógyszerpõnt, amit Ticho kezelt, – ami neki nem is volt rossz, mert az eladott gyógyszerek árának tíz százalékát kapta munkadíjként, hivatalosan. Volt olyan hónap, amikor Ticho többet keresett a gyógyszerek után, mint amennyi Beregi felcseri fizetésével. – Nem érdekel, de innen pakolja ki ezt a szemetet! – han-

gskodott továbbra is az orvos, de közben erõsen gondolkodott hová lehetne költöztetni a patikát.

– És szûnjék meg az állandó gyógyszerárúsítás! Maga felcser, azért kapja a fizetését, hogy járja a terepet, ellenõrizze a közegészségügyi helyzetet, nem pedig azért, hogy a saját mellékkeresését rendezze munkaidõben! Ezentûl gyógyszert csak munkaidõn túl árusíthat!

Beregi rõgtõn rájött, hogy ez lehetetlen, mert a megvizsgált beteg azonnal meg akarja venni az orvossãgot, ami természetes, de most már visszakozeptott. Orájára nézett, fél hat, és Ticho még itt van. – Eh, nincsen csalãdja, otthon unja magát – boronãlta el magában az ügyet, de érezte, hogy ismét igazsãgtalan volt. Hiãba, Tichoval nem tudott másképpen beszélni, csak kiabãlva, veszekedve, parancsolón. Pedig annyiszor elhatãrozta, hogy türelmes, udvarias lesz Tichohoz, de elég volt egy legyintés, vállrãndítás – ami nála lemondó ellenkezést jelentett –, vagy ami még ennél is rosszabb volt, a bamba ememetügységérdekel beleegyezés, hogy Sãndort elõtse a tiroxin.

– Jó estét kívãnok, mélyen tisztelt doktor úr! – köszönt rá a falu pópãja.

Ticho kezét csókolomot köszönt neki, Beregi kezét nyújtotta. A põpa torokkõszõrõlésekkel, nagy körülményesen elmondta, miért jött.

– Ugyebãr, nálunk az a szokás, hogy már keresztelés elõtt megszenteljük az újszülöttet, mert hát ha.....ugyebãr megtõrtõnhet, hogy az úr magához veszi, még mielõtt a kereszttség szentségében rész-sülhetek volna...de ha õn nem engedi meg, nagyon sajnãlom és bocsãnat a zavarásért!...

A pap hangjában ott sejtett valamilyen sértõdõtség, úgy látszik elõre felkészült a visszautasításra.

– Sanda koraszülõteirõl van szó?

– Rõluk – bõlõtõtt már szinte dacosan a põpa.

Beregi erõsen gondolkodott, és hogy idõt nyerjen rágyújtott egy cigarettãra.

– Nézze, ezek az újszülõttek, alig egy kilõsãk a legkisebb fertõzés, hûlés megõli õket, az õ érdekük... – Szõval, nem engedélyezi? Kérem...Bezegg Ticho annakidején....De õ hívõ ortodox keresztény – tárta szét karjait, mintha csak azt mondanã, õ ezen egy cseppet se csodãlkozik.

– Ne siessen, atya! – csattant Beregi hangja. – Maga az emberek lelkevel, én a testükkel foglalkozom. Azzal, amit én teszek, nem rontom meg a lelkeket, de amit most maga készül tenni, az elronthatja a zsenge testüket. Érti? Beregi érezte, hogy uralja a helyzetet, nyugodtan folytatta:

– Ticho, kérem hozzon egy kõpenyt az atyãnak.

Sajãt kezûleg gombolta be a põpãn a fehér kõpenyt, aztãn felkõtõtte arcãra a gëzmaszkot, karon fogta, és bevezette a szülõõthonba. Megmutatta a két mocorgó életet, majd gyorsan betakarta gézzel a kosarakat és magãra hagyta a papõt.

Mikor kijött, egészen más hangon beszélt a põpa. Észrevette a nagy rendet és tisztasãgot.

– Es milyen dicséretes dolog mindent megtenni Isten két ilyen apró teremtményéért!

Megígérte, hogy ki fogja prédikãlni, milyen szép ez a szülõõthon és õvni fogja a hõiveit, hogy otthon szüljenek. Beregi biztosította, hogy bármikor bemehet, de a kõpeny és maszk az kötelezõ. Mikor kibogozta a maszkot, egy nagy hízott tetõt látott mászni a põpa szakállában. Szinte oda kapott, hogy megfogja, de még idejében leállította a mozdulatot. Tãrgyilagosan szemlélve a dolgokat, ezen nem volt mit csodãlkoznia. Ez a pap a nép között él, és nem tarthatja magát távol tõlük. Ki tudja, talãn már én is tetves vagyok? – õltõtt fel Sãndorban a lehetõség, és elhatãrozta, hogy ma

este sűrű fésűvel fésűli ki a haját újságpapírra, úgy, mint annakidején a háborúban, amikor tényleg tetves volt. Ettõl, és csak úgy általában egyre szimpatikusabbnak tûnt neki a põpa.

– Van neki egy fia az orvosin, lašiban – mondta Ticho fenyegetõen, legalãbbis Bereginék úgy tûnt.

Januãr végén, Keresztelõ Szent János napján, küldõtt két kalãcsot a põpa Sãndornak. Mindentudó Olga néni magyãrãzta meg, hogy ilyenkor házrõlhãzra jár a põpa szentelni, mindenhol kap egy kalãcsot és valami pénzt.

– Aãã!...nincs mit kezdjen annyi kalãccsal, egész telen a dicsõit eteti vele. Külõnben az idén tizenhãtezer lejt gyújtõtt össze.

Ticho kinyitott egy ajtõt a konyha mellett, valamikor fûrdõszoba lehetett földbirtokoséknãl, most Olga néni tartja ott a seprõt, felmosó rongyait.

– Tegyük át ide a patikãt, de nem fogja zavarni a doktor urat? – pislogott ravaszul a minden hãjjal megkent felcser. Tényleg pont szemben volt Beregi szobãjával, és ha ott felgyûl a vásãrlõ közõnség, még a latrinãra se mehet ki nyugodtan.

– Az nem fontos! Ha kell, az én szobãmba költöztetjük a patikãt, de a gyermekfektetõt akkor is megcsinãlom!

– Tõlem... – vonogatta a vállãt Ticho, ami azonnal kihozta Beregit a sodrãból. Pedig éppen most készült megdicsérni ezert a kitûnõ helyvãlasztásãrt.

Nem számítva az állandóan akadãkoskodó felcser, Cosmolici bãcsi, Ilcu a tetõtõrtõ és Lupãceanu alkõtãk a férfi gãrdãt a körzeti rendelõben. Beregi elõadta az elképzeléseit a gyermekfektetõvel kapcsolatban és nem titkolta, hogy ez elsõsorban a férfiak számára jelent pluszmunkãt. Mindenki javasolt valamit és mindenkinek voltak ötletei „persze ha volna ez, ha lenne az...”

Ilcut azonnal odaãllõtõtãk, meszelje ki a hajdani fûrdõt. Tetõtõrtõ szersãzãmãi tõkéletesen megfeleltek a mészoldat permetezésãre is.

Kiderült, hogy a padlãson van három rozoga vasãgy, Ticho patikãjában nãhãny, lãttãrban nem szereplõ falãdã.

– Egyikben a tisztã, másikban a szennyes ágy-nemût fogjuk tartani. Persze, elõbb le kell festeni szép fehérre és mindent fehérre fogunk festeni! – lelkesedett Beregi.

Szerencsãre festék az volt, két jó nagy bõdõnnel. Évekkel elõtõtt kaptãk, hogy fessék le az ajtõtãk, ami aztãn elmaradt. De kellett egy pár ecset, dõrzsõpapír, hogy a vasãgyakrõl a régi festéket letakarítsãk, szeg, drõt és más aprósãgok, amiket meg kellett venni, de mibõl? A pénzt Sãndor adta, pedig minden leire szûksége volt neki is.

Csípõfõgõval – azt is venni kellett – akkurãtusan kifõltõzte a vasãgyak fëmsodronyãt, míg Lupãceanu a festéket, rozsdãt kaparta, vakarta, dõrzsõlte le rõluk. Cosmolici bãcsi állandóan sãpõtõzött:

– Nahãt, hogy egy doktor ilyesmit csinãljon?! Nem restelli a piszkos munkãt és milyen jól ért hozzã!

Külõnben nem nagyon lehetett rábizni semmit. Egyet-kettõt dõrzsõlt a vason, mire jött egy ötlete, felmászott a padlãsra, lehozott egy ütõt-kopott állvãnyt, amin csappal ellãtõtt vedernyi víztartãly volt.

– Ez jó lesz kézmosõnak – mutatta büszkén szerzeményét, csak akkor lombozõdõtt le, amikor kiderült, hogy ezt is le kell smirglizni, és be kell festeni.

– Minek ez a nagy munka, miért nem ad a rajon új felszerelést? – morgott Ticho. – Ebbõl az õcskavasbõl úgysem lesz semmi! – Egyébként az új patikãjãt rendezte, ami szebb lett, mint a régi.

Ilcu javaslatãra nekiãlltak az ajtõknak, ablakoknak is, elõbb ledõrzsõlték, aztãn újrãfestették az egészet. Mindenki dolgozott, Maria, ũta Olga és Emilia is, festették a bútorzatot. Csak a két védõnõt nem fogta be Beregi, azok változatlanul jãrtãk a terepet, szép

szõval és veszekedéssel igyekeztek megtenni mindent, azért hogy a csecsemõk el ne pusztuljanak.

Beregi közben el kellett lássa a rendelõt is, mert a betegek azért mégis csak jõttek. Eleinte a váróterembe, pár nap múlva már hátra kerültek az udvarba, ahol az egész személyzet dolgozott. Alãzatosan megãlltak és bãmultãk, hogy lesz hófehér az ütõt-kopott vas, és vajon még hãny deszkãt akar elfûrészelni a „doctorul nyik”, amíg rájuk kerül a sor?

Ha összegyûlt két-három beteg, Beregi abbahagyta a munkãt, kezét mosott az újonnan felszerelt mosdõban és átvédlett orvossã, de alig várta, hogy befejezze, és visszamehessen az udvarra, folytatni a gyermekfektetõ teremtést.

Kellemes, fanyar mész-szagú volt a frissen kimeszelt szoba és úgy tûnt, nagyobb lett, mint amilyen patika korãban volt. Sãndor ijedten dõbent rá, hogy elfelejtették kitakarítani a cserépãlyhãt meszelés elõtõtt, amiben ki tudja mikor volt utoljãra tûz. Ilcu megnyugtatta, semmi baj, ha összekormozõdik majd lefûjja még egyszer a falat. Ez volt aztãn a Cosmolici bãcsinak való munka, megkeresni a padlãson a megfelelõ kéményt, azon a lyukat, belevilãgítani, hûm-mõgni, fontoskodni, leereszteni egy lãncot és így tovább.

– Hun van a doktor elvtãrs?

– Fenn van a padlãson, pucojja a kéményt.

Tõthfalvi-Tõffel elvtãrs nevetve készült a rituãlis munkãs kãzfõgãsra, de amikor meglãtta, hogy néz ki Beregi, meggondolta magát. Csak azért jött, hogy lássa, mit csinãlnak az elvtãrsãk, de látja milyen nagy munkãban vannak, nem is zavar tovább, de gondolta jó lenne kimosni a másik fûlõt is, de az még ráér, minden esetre jó munkãt és tovãbbi sikereket kívãnt a szorgalmas kollektívãnak.

Beregi újra kimosdõt, közben azon gondolkodott, hol szerezhetne egy darab tûkrõt a kézmosõra, valamikor az is volt rajta. Tõthfalvit bevezette a pillanatnyilag még ajtõ és ablaknãlküli szobãba, és elmagyãrãzta mit akar õda berendezni. Aztãn kimosta az aktivista fûlõt.

– Mondja, doktor elvtãrs, én mivel tudnãk segíteni? – kérdezte boldogan, mert végre mind a két fûlõre hallott. – Valamikor én asztalosságõ is tanultam...

Húha! Sãndor fantãziãja meglõdõlt, és maga elõtt látta a vásãrhelyi újszülõtõt osztãlyt. Rõgtõn kivitte az udvarra, méricskãltek, számoltãk, Tõthfalvi egyre csõvãlta a fejét, mert nem volt minden olyan fényes és ragyogó, mint aktivista beszédeiben.

– Ez a deca nam jó. Ércse meg uram! Csak nem kãbzeli, hogy gyalultatlan deackãból csinãjukk! Ilyen szëgyent én nem élnék túl. Mer ha úgy akarja, én hozza se fogok! Nem fessük le, a paravãnok maraggyanak natúrãl fãszinõnek. Beregi fûlõnek egyszerre fãjt és esett jól az anyanyelvét kerébe tõrõ Tõthfalvi szõvege. Hõnapok óta nem hallott magyar szõt.

Mãsnap reggel a betegek nem csak Beregit és egészségügyi csapatãt csodãlãtk meg fûlig porosan és festékesen, hanem Tõffel elvtãrsãt is, aki fûle mõgõtt egy lapos ceruzãval gyalulta a deszkãt. Nagy szakértelemmel nézegette, mérégette, kopogtatta és Sãndornak az volt az érzése, hogy idõnként meg is simogatta a fenyõillatú nemes anyagot. Egyébként a deszkãt is Tõthfalvi szerezte valahonnan, Lupãceanu ma reggel hozta fel szekérrel.

Annymãra tetszett a betegeknek, hogy a doktor és az aktivista is dolgozik, hogy alig tudta bevinni õket a rendelõbe, lám, miert is jõttek egyãltalãn hozzã? Olyan is volt, aki konzultãció után kijött az udvarra bãmolni. Tõthfalvi, aki megszokta a parancsolãst, hol az egyikre, hol a másikra szõlt rá: „fogdd ezt meg.....vidd oda.....seperd össze...” És az emberek csinãltãk szívesen, a moldovai engedelmes fajta, de megszokta, hogy parancsoljanak neki.

A munka nagyon jól haladt és Sanda porontyai is jól fejlõdtek. Az elsõ napokban pipettãval kellett táplãlni õket, még úgy is félrenyeltek, ma már végre egyedül szoptak, több, mint száz grammot, ami nagyon jó eredmény.

Beregi Sãndor boldog volt, érezte, hogy tesz valamit a betegekért, nem tanult és nem él hiãba. Körmei berepedeztek, tenyerébe berãgta magát a rozsdã, hajãba festék ragadt, de végre elégedett volt az egész vilãggal, sõt õnmagãval is.

– Jó-jó, de mi lesz, ha megtudja a rajon?! A mi egységünkben nem szerepel gyermekfektetõ, ennek külön személyzeti keret, plusz költségvetés kell, a beutaltaknak ingyen gyógyszert, kosztot kell adni. Hãtha nem is hagyják jóvá?!

Sãndor nem válaszolt semmit, de haragudott, mert Ticho ilyen ünneprõtõ, még ha valamelyes igaza is van.

Szombatra elkészültek mindennel, az ablakpuco-lással, takarítással is, ragyogott minden a tisztasãgtól. Ideiglenesen a kézmosõ tartãlyãra tûkrõ helyett egy csecsemõ plakãtot ragasztott, szãjãban cumival. Sãndor nem értett egyet a cucli hasznãlatãval, de ezen a vidéken nem is ismerték.

Jegenyés János: Kapcsolat

(Regényrészlet a szerzõ Fõldhõzragadt boldogsãg címû, készülő kötetébõl)

FRANÇOIS BRÉDA

2. Lali Lajstromai

Második szikájmó (tanítás)

Lali metodológiai újításai között szerepelt, hogy a kurzusok nem hetente kétszer – „kispolgári” módra –, hanem naponta zajlottak. Este 9-től hajnalig.

A cigány nyelv szóikncsi és nyelvtani ismertetését Lali a gyakorlatból kiinduló fogalmi körök koncentrikusan rendeződő modellje mentén követte.

Az **első** Tanítás az **Emberi Test** – a számunkra legfontosabb struktúra – névszerinti ismertetését és fogalomkörét ölelte föl.

S minthogy a Test nem élhet meg és túl önnön táplálása nélkül, az első Tanítást az **élelmiszerek** kimerítő és részletes ismertetése követte. Ez volt a testet körülvevő **második** fogalomkör, ami a gyakorlat póre mezején a Test fennmaradását és változatlanul normális működését szolgálta.

A **harmadik** fogalomkör a **Test közvetlen környezetét** merítette ki. Megtanultuk a lakás, a szobaberendezés, a háziállatok, az udvar, a szomszédok, a növények és a kövek, ásványok neveit és neveit, egyes és többes számát, a mitikus elemeket: a Tűzet, a Vízet, a Földet, a Levegőt és az Étert.

A **negyedik** fogalomkör a **rokonsági viszonyokat** szedte lajstromba. Ugyanehhez a tárgykörhöz sorolta Lali a **társadalmi foglalkozásokat, a vallásokat** és az **államot** annak különböző **intézményeivel** egyetemben.

Az **ötödik** kör következett: megtanultuk az **égitestek, a Naprendszer, a galaxisok, a világmindenség, az Isten és a Világsszellem** nevét, a **Kozmosz lények** és a **tárgyak lelkeinek** a nevét és tulajdonságait: mindennek van **delje** – tanította a Mester –, az **O Del** („Isten”) **mindenben ott van.** Az **o delről** nekem a polinéz animista **mana** jutott eszembe, de hallgattam, mert a Mester „nacionalista” volt, annak ellenére, hogy egyáltalában nem volt az.

Lali szerint a világ legjobban elképzelt gondolati szisztémája a cigány filozófia, s tudta, hogy ő a cigányság Apáczai Csere Jánosa – avagy Szenczi Molnár Albertje minimum – de mindez csak 500 év múlva *avant és après la lettre.* Most még nem vagyunk azokban az időkben.

Minthogy a Testre esküdött, Lali polgári léptékekben enyhén szólva is „verekedős” volt: Nagyváradon a megtisztelő „Fekete Bombázó” harci nevet érdemelte ki magának, legalábbis hét éves fia, Babi-Bobby szerint, mint erről majd később bővebben beszámolunk.

Lali védte a testét s méltán, mert anatómiai modellnek beillő s a töménytelen fizikai munkától kiépült izomzata ki is vívhatta magának az általános elismerést. Sok forradás volt rajta, s ezekkel – eltérően az alvilág más fenomenjeitől – nem kérkedett. A Mester szerény volt „a sebeivel”.

De ahogy védte a Testet, a saját Testét, úgy védett minket is, – a *szellemi Testét* –, a *Tanítványait* is.

Mi voltunk a Lali „Egyháza”, Lali szellemének a „Teste”. Sok pofot és szíjkit, ordítást osztott ki védelmünkben: sokan támadtak minket és Őt is, hogy: „né, a cigány hülyíti a népet!”.

Aztán Lali kiosztott egy-egy, szellemi és főként pszicho-fizikai megértést elő segítő pofont, és a **dusmánok**, az elleneink mindent rögvést megértettek, avagy legalábbis azt, hogy hagyjanak csücsülni minket békén a Mester Iskolájában.

És ha véletlenül nem akartak volna valahol kiszolgáltatni minket, akkor még rendelt tizenkét sőt az ő számlájára. A Mester föllángolt, ha „olajat öntöttek a tűzre”.

Ebben a *szikájmó*ban megtudtuk a „nagy titkot” miszerint az, amit az európai kultúrában „**léleknek**” nevez a filozófia és a teológia, az az európai neo-hindú, azaz roma (vagyis: cigány) gondolkodásban a „**Gyomor**” (cig o dzsi), fogalomkörével azonos.

Nekünk ez az **o dzsi**, vagyis Gyomor-Lélek automatikusan az **1001 éjszaka „palack-szellemét”** juttatta eszünkbe annál is inkább, hogy a Mester el ejtette egyszer, hogy a Gáborok nem egyéb, mint egy perzsiai törzs, de az is igaz, hogy a cigány „mitománológus” poliszémia, több jelentésség szellemében – amit egyszerűbben kötelező misztifikálásnak is nevezhetnénk –, Lali egy másik alkalommal azt szögezte le „egyszer s mindenkorra”, hogy a cigányság Észak-Indiából vándorolt át Európába, valamint egy másik alkalommal – ekkor a Mesterben már volt némi „nehézbengin” (profánul: konyak + sör) – azt vallotta be az elámult szellemi palántáknak, hogy a cigányság eredetét száz százalékosan ő sem – de más sem! – tudja. Egy másik alkalommal azt mondta, hogy nem a cigányok jöttek a Balkánra, hanem a görögök, a bulgárok és a szerbek. A cigányok mindig is itt voltak, **Magister dixit.**

Lali szerint Gábor Áron is forradalmár Gábor-cigány volt, aki a fémmegmunkálás ősi, hagyományos cigánymesterségét 1848-ban a „harangból-ágyút”-receptjén állította az események szolgálatába.

Ó Lóri erre őszinte érdeklődéssel rögtön közbeszúrta: „Es Kossuth?” Am a **Szikájdó** a Nagy Tanító, a Mester – azaz Lali – elhárító mozdulattal, nem volt hajlandó besorozni Kossuthot a „csókák” totemikus népe közé.

Lali szerint a Gáborok azért a „Csókák Népe”, mert fizionómiailag (orr, haj, stb.) hasonlítanak erre az ismert madárra.

Ekkor nekünk, mint May Károly és Cooper hú, para-antropológus olvasóinak a Varjú-indiánok totemoszlopai és varázslói jutottak eszünkbe, s Lali is egy álruhás sámánként tűnt a „csókák légi és csodás népéből”.

Ilyen kontextusban már az sem volt lehetetlen, hogy Hitchcock a *Madarak* című filmét a cigány nép előjövendő nagy főlemelkedésének a parabolájaként alkotta volna meg.

Ó Karának meg az az ötlete támadt, hogy ha ez így megy, akkor biztos még Mátyás Király se volt magyar, hanem félig román és félig cigány, Lali viszont azt mondta, hogy: „*Nem biztos, hogy Mátyás Király cigány volt, de...*”, és sokat mondóan intett az ujjával, majd egy rövidet és velőset kacsintott.

BURUS JÁNOS BOTOND

Teflon Májk (X tanításainak tükrében)

„Mivel már sokan megkísérelték, hogy a körünkben lejátszódtott eseményeket leírják, úgy, hogy ránk maradt azoktól, akik kezdetül fogva szemtanúi és szolgálók voltak az isteni szónak, jónak láttam én is, hogy elejétől kezdve mindennek szorgalmasan utánajárjak és sorban leírjak neked mindent, tiszteletreméltó Teofil, hogy meggyőződjél róla, mennyire megbízhatók azok a tanok, amelyekre tanítottak.” Lukács evangéliuma

Májkot mindenki rendes pófának tartotta a blokkban. A tizediken lakott, Detroit egyik külvárosában, amit valamilyen, a haza számára fontos történelmi dátumról neveztek el, és amit Májk sehogy sem tudott beazonosítani a maga számára.

– Sehogy sem tudom beazonosítani ezt a k... dátumot a magam számára – mondta X-nek, amikor egy-egy konyhaszékeken ültek Májk konyhából nyíló szobájában. Ezt persze fölöslegesen mondta, csak úgy, mert X már három éve nem járt iskolába. Faterja, aki kamionos volt, biztos jól s...berugdalta volna, ha tudja. És ha nem hagyta volna ott X anyját, amikor hét hónapos terhes volt. Így együtt töltötték a délelőttiakat, Májk néha cigarettáznit tanította a kólykót, vagy előszedték a cipősdobozból a Relakszészön end Dzsój harminc évvel azelőtti, fehér-fekete számait, és röhögtek a hülye fazonokon, ahogy ott kecmeceltek a tupirozott hajú nőcikkkel. Megvolt a teljes hatvankilences év, és nyolc szám hetvenből. Májk általában halkonzervet evett, mindegy volt neki, ha olajos, ha paradicsomos, csipős szószsal vagy saját levében, előre kifőzve. A halat nagyon szerette, megevett napi hat-nyolc dobozzal is. Kétszobás lakásában nem zajongott, és a halkonzervekből kifolyólag a konyhájában sem. A gázzámlát mindig időben kifizette.

Tehát Májkot mindenki jó fejnek ismerte. Így, múlt időben. Egészen múlt hónap huszonhetedikéig. Mert akkor kezdődött.

X azon a napon is, mint rendszeren az elmúlt és ellógott három évben, slattyogott fel a tízedikre. Zsebében egy hatalmas Keptón Klájjval. Már rég el akarta csórni anyja szekrényéből, a fiatalkori emlékek, a többsoros zöld üveggyöngyösor, egy összehajtható Amerika-térkép és a megörzött telefonszámlák közül. A hetvenes és nyolc számára gondolt, résnyre nyílt az ajtó, és kinyitotta a szobát. Megkopogtatta a hatalmas Klájv-szivarral az ajtót, odatartva a kukucsálóhoz, hogy Májk egyenesen a szivarra kukucsáljon. De nem válaszolt senki. Ismét. Ismét senki. Unalmában meggyújtotta a rudat, amit egész dohánylevélbe csavart a gyártó, hogy fokozza az élvezetet. Erre azonban nem kerülhetett sor, mert alig tudózta le az első könnyfakasztó slukkot, résnyre nyílt az ajtó, és kinyitotta a szobát. Nagy, piros szemei voltak. Igen, erre a későbbiekben is világoosan emlékezett X.

– Mi van? – kérdezte Májk, és behúzta az ajtót.

– Menj a pokolba! – mondta kevéssel ezután, és visszabújt az ajtó mögé. X meglepetésében nem vette észre, hogy a lehulló hamu elkezd lyukat égetni a teniszcipője orrára. Csak állt, és nem tudta, mennyi idő telt el. De egy perc biztosan. Ekkor kinyílt az ajtó, annyira, hogy kiférjen rajta Májk szőrös jobbjá, a Relakszészön end Dzsój mind a húsz fekete-fe-

hér számával, és eltalálja vele X füstölő lábfejét.

– Vidd a pokolba! – és becsapta az ajtót. És kiordibált, hogy oltsa el azt a bűdös szivart, mert olyan szag van, mintha a tavalyi hordót kéneznék.

X először arra gondolt, hogy most hol fogja eltölteni további iskolaéveit. Majd arra, hogy Májk biztosan megint elkezdte az ivást. Pedig már egész jól megvolt pia nélkül. Régen ugyanis Kanális Májk volt a neve. Mert nyelte az olcsóbbik viszkít, mint a lefolyó. És mert egyszer részegen belezuhant egy fődetlen aknába, amelyről lelopták a kanálitétőt, és eladták az ócskavas-kereskedőnek, akinek a Prim utcán volt a háza, és a háza mögötti kertjében az ócskavas-kereskedése, és a földszintről valaki értesítette a tűzoltókat. Lement a ház mindkét lába száráról, és otthagya a fogát is. Ezek után mondta neki a munkahelyi orvos, aki mindenkit megvizsgált félévente, hogy Teflon úr, ha így folytatja, akkor ön nemsokára távozni fog közülünk. S hogy máris kivan a mája, gyenge az epéje, aminek az a jele, hogy eztán fokozottan érzékeny lesz a zsiros ételekre, s mindenféle szagra. Erre Májk egyből begazolt, kitacsoltak az idegei, és csak úgy p...tgatta az agya a sötétebbnél sötétebb, hoppáréző gondolatokat. Megfogadta, hogy lemond a pohárról, és ehhez is tartotta magát. Ennek ellenére a dokinak igaz lett, mert Blekk úr, a törpehőközpontokat beszerelő vállalkozás tulajdonosa, elcsipte Májkot, amint egy gázbojler beszerelése közben rágyújtott egy szűrőnélküli lákisztrájkra, és még aznap kirúgta. Májknak ugyan azt mondta, hogy felfüggeszti a munkaszereződését, de mégis kirúgás lett a vége. Azóta munkanélküli Májk, és az is szándékszik maradni, mert így az állam szociális védőhálóját szorosan köréje fonta, és karöltve további humanitárius szervezetekkel, annyi segélyt folyósított, amiből fél lábon és röhögve ki lehetett fizetni a lakászámlákat. A többire rengeteg halkonzervet vett Májk, és telirakta velük a kamrát.

A fentiek minden szavára emlékszik X, és ha kéri, meg is esküszik rá. Mert az egész cirkusz aznap kezdődött, amikor nem léphette át ő a tízedik emeleti lakás küszöbét, és így az egész délelőttiét a szabadstrandon kellett eltöltsen, ami ilyenkor zárva van, de át lehet mászni a dróthálón, ha felkapaszkodnak a salátabár tetejére. Attól a perctől fogva senkit sem eresztett be Májk, és ő se járt ki a lakásból. Csak ült a konyhaszékeken, állig húzott térdekkal, és hatóránként megevett egy doboz halat, hidegen. Almosnak nem érezte magát, csak éppen semmi kedve nem volt felállni a hokedliről, ami a konyha kitárt ajtajában állt. Lassan megvilágosodott. Olyannak érezte magát, mint az a konzervdoboz, amit évekkel ezelőtt bontott fel reggelire. A bádog teljesen érintetlen volt, a címkén aszpikörvényekkel küzdött egy jól fejlett makréla. Csak éppen belül nem volt semmi, a konzervet tévedésből teljesen üresen zárták le. Borzasztó jó volt az érzés. Nem gondolt semmire, illetve életében először abszolút bizonyossággal érezte, hogy mindent tud, anélkül, hogy agytekervényeit melóztatná. Például tudta, hogy az alatta lakó kövér indián felesége odakapatta a rántást, mert telefonált főzés közben. Valahol mélyen, a gyomra közepén érezte a keserűre pörkölődő liszt ízét, orrában az edény fülének savanyú bakelitszagát, fülébe beszállt a squaw ijedt mormogása, ahogy fel-

vakarja a lábás alját, és direktben közvetíti valakinek mindezt. Az agyában pedig az tudatosult, hogy ha az orrfacsaró szagra kijön a kövér indián a kisszobából, megint elkezdődik a végénincs cirkuszok egyike. Állandóan veszekedtek, és mindig a kaja miatt, a nő rettenetesen félt, hogy elhagyja a férje a gyengus ebédéért, és félelmében még rosszabbul főzött.

Azt is tudta, hogy a hetedikén megáll a lift, és kiszáll belőle az Öreg Dzsínó. Hallotta az összetéveszthetetlen puffogást, ahogy a kezében lógó rafiaszatyorban egymásnak gurulnak az eldobható műanyag flakonos sörök. Dzsínó egyfolytában piás volt, de nem kocsmázott, hanem beült a hetedik emeleti ruhaszárítóba, ami tulajdonképpen a félelemellen, a lépcsőfordulóban volt, és ahonnan varrócérnát vezetett be a lakásába, aminek a végére felkötött egy karácsonyfacsenőt, és ezzel jelzett, ha már elég részeg volt, hogy támogassa vissza a lakásba a lánya, aki egyetemre járt, de nem volt elég pénze rezsire, hogy külön költözzön. Az Öreg védte a poshadt, kéltiteres flakonos sört, de majd megveszett a ginért és a brandyért, amit néha Májk szállított neki.

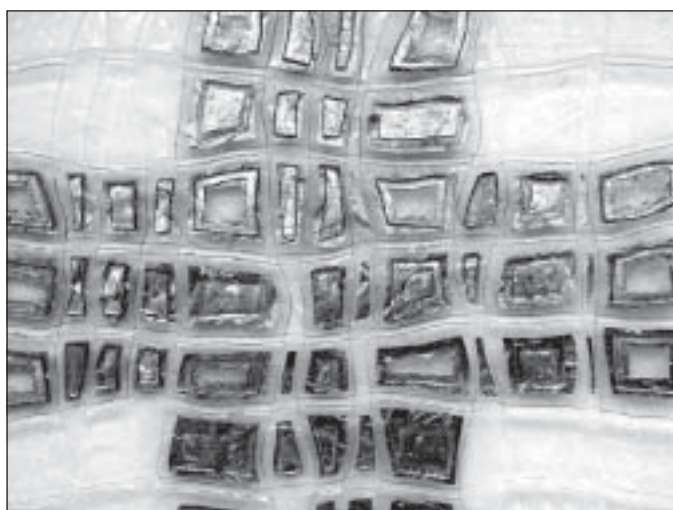
– Be sem kell jönnöd ebbe a kupiba, Májkiii! – kiabálta vissza mindig az ajtóból, a leánya hóna alól. – Hanem csak a receptet mondd, hogy mivel vegyíted, és megjegyzi az én lányom!

Ugyanígy és ugyanekkor tudta, hogy visszavert a másodikra X apja. Hozott egy újabb többsoros zöld üveggyöngyösor, az összehajtható Amerika-térképen megmutatta, hogy hány-szor szelte keresztül kamionjával a kontinenst, és megígérte, hogy ezután ő fogja fizetni a telefonszámlákat. Májk érezte, ahogy X anyjának szemében újra fellobog a szerelem, és X apja is érezte ugyanezt, és elkérte X ellenőrzőjét. A kalorifercső, mint egy hatalmas hangszer húrja bögött Májk koponyájában. A konyha megtelt mindenféle szagokkal, az összes emeletről hangfoszlányokat hozott a vízvezeték értelmes félmondatokkal. A kaloriferben taknyosan szipákkolt X, és Májk tudta, mit kell tennie. Övig kihajolt a konyhaablakon, és egyenként bedobálta teljes halkonzervkészletét az indián teraszára. A vinilin asztalterítő egy kockájára ráírta, hogy hány Mentosán-toroktablettát tegyen Öreg Dzsínó egy fél liter nyolcvanhat fokos szeszhez, és mennyi pergelt cukor kell a brandyhez. Megtoldotta egy narancshéjbőlé receptjével is, majd az egész abroszt lelógatta a ruhaszárító kötélén a hetedikig. Kirohant az előszobába, és tárcsázta X-ék számát. A harmadik csengés után rámondta az üzenetrögzítőre, hogy a k... élethe X, kelf fel és járj el iskolába. Ezek után visszament a konyhába, belelépelt egy víztócsába, ami a kagyló alól terpeszkedett a linóleumra, felkászálódott a hokedlire, és újra állig húzta a térdét.

Az indián a kilencedikről kihívta a zsarukat. A zsaruk értesítették a tűzoltókat, a tűzoltókkal jöttek a rohammentők. A rohammentők elmentek, mert nekik semmi dolguk nem volt. A tűzoltók betörték az ajtót, a zsaruk beírták a jegyzőkönyvbe, hogy Májk lakásában legalább egy hete folyt a gáz. Az indián diktálta az adatokat, a teljes nevet és címet, családi állapotot, de a kornál elakadt.

– Hány éves volt? Tudja valaki, hány éves volt?

– Harminchárom, mondta meg szomorúan X. Pontosan harminchárom.

Kertészfi Ágnes: Kereszt

ESZTERÓ ISTVÁN

Ál(?)paródiák

Előretolt Hejehujákról

Sőt, ha

Hetyke a szó- meg a farcsavarás, csupa másnapos Ámor, Hallga, Los Angelesig verscsipa meztelenít, Észbontó piruett, a legénke s a Dakl Ilu smárol, Ó, micsa élvezet itt, csaj csöcse transzba esik, Parkett hányavetél megesezt levelet fügefáról, Sőt, ha nevén nevezik, jó fa es hengeredik –, Tisztesség ki ne múlj, klauzám, már csak te hiányzol, Bár ezután örömet járom a fürgetegest.

Don Quijote utolsó próbája

Egy kurta farkú próbát
Madonna vetne porba
meghosszabbítom szóm hát

beállva én a sorba
e verssel hátha váza
ágyéka egy csokorba

aszú nedűbe várna
tővig merengő éjbe
szóko óndó-virágra

ó fogja gyöngy-kezébe
dagadni vágó strófám
virulina móka éke

babért hiába szór rám
s kopjámra én Quijote
ma azzal viszonzom

nem is te vagy te ó te
döfködtelek lapátnyom
és várom hogy rikołtsz-e

gyönyörbe dűlve várom.

Csütörtöki bizsülés

Máris a lerbe buszulta az anyját – Devla kegyébe, Sezlonyon úgy hevüle, lájbi se bírta ki rajt', Durr oda Isti, hegyesre tömített flóbere peccslett, Činka elámula lok, hogy kiduvadt a szeme, Am kúpülés közepén lebizsilte legénke burundját, S monda csütörtököt így lerni tővén a monyók.

Gondolatok a hölgytárban

Hormonhátér egy vershez

Ó, ahová ma belépsz, lantodnak a húrja felajzva, Ment-e elébb a világ? Ejnye, mihaszna beszéd... Elhányt rongyokon át hágsz, költő, szúzi csodákig, Másnak a dolga talány, ám hivatás a tiéd!

Palacsinta

...egy másikhoz

Jöttem a Gangesz partjairól palacsinta szagára, Margit, a feszt lobogó csipkebokorba bevont, Lombjai közt meredezve, az égre lövellt Himalája, Ah, Tisza-parti verőn gangeszi révületek!

Ó, Tercinák!

Költők magamnak nőket, százát,
előbb idézem ám a hármát,
akik gyönyörbe gurguláztak:

legelső tűz Margit, a szentem,
kinek hasán hős férfi lettem,
tizenhat éves, én még hat sem,

a másik örök játszótársam
már felnőttként tornázta vágyam,
Rozál rekordot döntött nálam,

s kire fogam mindmáig vásik
Terézke lón, a szóke, másik,
ma minden lázam bennük ázik.

Mit szólna ehhez minta hitves?
Talán olyankor sejtí, sikkhez
a tercinák szeszélye mit tesz.

MÁRTON LÁSZLÓ

Nirvána

Felhívtam a barátomat. Mondtam neki, hogy az urakról és dámaokról írok egy történetet. Pontosabban, van egy történetem, amelyet szeretnék megírni, de előbb elmesélném neki, mert kíváncsi vagyok, mit szól hozzá. Barátom a vonal túlvégén finoman és gyöngéden, de azért jól hallhatóan olyasféle hangot hallatott, ami hasonlított egy elnyújtott ásitáshoz. (Később ke- lő ember, mondta is, hogy felébresztettem, de nem baj.) Persze, hogy érdekli a történetem, különösen, ha nincsenek benne művészek és művésznők. Mert ő már egy kissé elunta azokat a történeteket, amelyekben csak úgy nyüzsgö- nek az írók és írónők, festők és festőnők, férfi színésznők és női színésznők. Szóval művé- szek, azok nem lehetnek.

– Életművészek sem? – kérdeztem remény- kedve. – És életművésznők?

– Azok sem – felelte barátom szigorúan. – Kóbor lovagok sem. Földbirtokos asszonyok sem. Építések sem, jósnők sem. Római csá- szárok sem. Szemiramisz és Kleopátra vég- képp nem. Királyok, hercegek, grófok, naplo- pók és burzsoák sem.

– Akkor inkább azt mondd meg, ki az, aki benne lehet a történetben – szóltam kissé ked- vetlenül. Barátom szigorúsága szárnyát szegte iménti lendületemnek.

Ismét hallatszott az ásitáshoz hasonló finom és gyöngéd hang.

– Lehet például olyan ügyvédnő, aki váló- perek bonyolításával foglalkozik.

Ehhez tudni kell, hogy barátom válófélben van. Éppen elköltözött hazulról. Jelenleg egy ismerősénél lakik, aki hosszabb időt tölt kül- földön. De én azért megkérdeztem:

– Más nem lehet? Mondjuk bolti pénztáros- lány, akinek a barátja péntek délután, amikor a legtöbbnek és legvérszomjasabbak a vásárlók, küld egy SMS-t, hogy lóg a melle, és emiatt nem akar vele találkozni többé. Ebben aztán se művészet nincsen, se római császár. Ő nem lehetne?

– Lehetne éppenséggel – szögezte le bará- tom –, de a válóperes ügyvédnő jobb lesz. Olyan negyven év körülnek próbáld elképzelni, de öt-hat évet simán letagadhatna. A haja szó- kére van festve.

– Milyen szóke? Platinaszóke? Vagy esetleg hirtelenszóke?

– Nem, nem. Egy jogi végzettségű személy ne legyen hirtelen.

Egy kicsit gondolkodtam, végül azt mond- tam:

– Na jó.

Még egy kicsit gondolkodtam, majd hozzá- tettem:

– Na megállj csak.

De ezt már csak gondolatban tettem hozzá.

Szilánki Szilveszter egy péntek délután ka- pott némi izelítőt belőle, milyen érzés dámanak lenni. Illetve, hogy pontosan tájékozassuk az olvasót, elmondjuk: egyszer már volt része ilyesfajta izelítőben, amikor hazakísért egy ked- ves, fiatal tanárnőt, egy bizonyos Évikét. Némi bor elfogyasztása és a szokásostól kevéssé eltérő közeledési kísérletek után Évike várát- lanul kifakadt: hogy tudja-e Szilánki, milyen un- dorító, amikor egy részeg pasi fogdossa a nő- ket?

S hogy ezt illusztrálja, kapkodva, reszkető kezekkel fogdosni kezdte Szilánki melleit. Pon- tosabban, a mellkasán azt a zónát, ahol egy nőnek általában a melle van. Mert a férfiaknak ugyebár nincs mellük, ez közmegegyezés. Eb- ből következőleg Évike olyasmit fogdosott, ami nincs. Igen ám, de Szilánki számára ebben a pillanatban világossá vált, hogy a közmegegye- zés mennyire törékeny. Az embernek tudniillik, mihelyt melleket tulajdonítanak, mindjárt lesz- nek is mellei. Ezt a felismerést elképesztőnek, sőt vérlázítósnak tartotta. Dühösen ellökte Évi- két, és lesodorta az asztalról a borospalackot a poharral együtt. Évike ráadásul ki is ne- vette:

– Na látod! Ilyen idegesítőek tudtok ti lenni. A happy end után sóvárgók kedvéért el- mondjuk, hogy Szilánki, miután azzal próbált visszavágni, hogy ez itt nem fizikaóra, ismét nekirugaszkodott Évikének, az pedig most már egy szóval sem tiltakozott, hanem csak hara- pott, igaz, eléggé fájdalmasan.

No de mindez eléggé régen történt. Szilánki azóta viszonylag ritkán töprengett azon, milyen

ézés dámanak lenni. Most azonban ott ült a Nirvána kávéház márványasztalánál, és bámul- ta a péntek délutáni csúcsporgalmat. A szuper- marketekben ilyenkor vannak a legtöbben, és ilyenkor a legvérszomjasabbak a sorbanállók. Szegény kis pénztáros csaj.

A márványasztal másik oldalán ott ült Bandi, aki általában régi pisztolyokkal foglalkozott, azonkívül egy filmstúdió alapításán törte a fejét.

(Barátom ekkor közbevágott: – Abban álla- podtunk meg, hogy művész nem fog szerepelni a történetben. Szerinted aki filmstúdiót alapít, az nem művész?)

Igyekeztem őt megnyugtatni, hogy ez egy szigorúan kereskedelmi jellegű stúdió, továbbá még nincs is megalapítva, sőt, valószínűleg nem is lesz. Am ez barátomat nem nyugtatta meg maradéktalanul:

– No és mikor jön a válóperes ügyvédnő a szókére festett hajával? – kérdezte türelmetle- nül.)

Bandival szemközt, vagyis közvetlenül Szi- lánki mellett ott ült dr. Dékány Brigitta szókére festve, az a fajta negyven év körüli nő, aki öt- hat évet simán letagadhatna életkorából. Ezzel nem a szépségét dicsérik: horgas orra, vé-kony szája, előreugró, keskeny álla ragadozó madarat juttatna az olvasó eszébe, ha lejrá- sukra több erőt és figyelmet fordítanánk. Epp ilyen vékonynak és keménynek látszott a teste. Bandi mesélte róla, hogy mielőtt elvégezte vol- na jogi tanulmányait, néhány évig balett-tán- cosnő volt. Most is remekül táncol, sőt, egy-egy emelkedettebb hangulatú bulin tánc köz- ben le is vetkőzik, méghozzá épp olyan kemé- nyen és hajlíthatatlanul, ahogy hétköznap tár- gyalni szokott.

Szilánki megállapította: dr. Dékány Brigitta valóban férfias jelenség. Iratokat teregetett ki az asztal márványlapján, azokat Szilánkinak alá kellett írnia. Bandi viszont legalább tizenöt- húsz kilót hízott az utóbbi másfél évben, amióta Magyarországon él. Eppen azzal büszkélke- dett, hogy őt már messziről megismeri minden pesti taxifófor.

Bandi névházassággal települt át, és most eljött a válás ideje. Ennek intézése folyik a Nir- vánában, történetünk lapjain. Bandi az összes pesti ismerős közül Szilánkit tisztelte meg az- zal, hogy a segítségét kérte néhány forrásra le- bonyolításához. Azt is mondta neki, hogy ő

még sohasem látta dr. Dékány Brigittát mezte- lenül táncolni, de nagyon szívesen megnézné.

Szilánki az asztal fölé hajolt, hogy áttanul- mányozza a soron következő iratot, ekkor azonban az a határozott érzése támadt, hogy az asztal alatt egy kéz végigsimít előbb a jobb, majd a bal combján. Szinte kővé dermedt a megdöbbenéstől. A kéz ekkor megállt, és jó erősen belemarkolt a combja tövébe.

– Még itt is legyen szíves aláírni – mondta közben az asztal fölött szenvtelen hangon dr. Dékány Brigitta.

Szilánki pillanatnyi habozás után enged- meskedett. Ekkor a kéz feljebb siklott, és egy mozdulattal lehúzta a nadrágsliccén a zipzárat.

(Barátom ekkor szakított félbe másodsor: – hogy az összes közül csak a legkirívóbb os- tobaságra hívjam fel szíves figyelmet – mondta –, egy ügyvédnő ügyködését leginkább ügyvédi irodában tudnám elképzelni. Még ha negyven év körüli, szókére festett ügyvédnőről is van szó. Légy szíves, taláji ki valamit.)

Megpróbáltam kitalálni valamit, mégpedig az asztal alatt kezdődő mozdulat folytatását egy általam ismert ügyvédi irodában, de aztán jobb- nak láttam visszakanyarodni a Nirvána már- ványasztalához.)

Szilánkiba ekkor egy olyasféle gondolat ha- sított bele, hogy: micsoda dolog ez, hivatalos iratokat a Nirvánában véglegesíteni! Hát mire való az ügyvédi iroda?! Ki találta ki ezt az os- tobaságot?

Aztán eszébe jutott, hogy ezt az ostobaságot ő maga találta ki. Ő kérte, hogy valahol „a vá- rosban” találkozzanak, ne pedig az ügyvédi irodában. Dr. Dékány Brigitta irodája ugyanis Budafokon volt található, félúton a vasútálló- más és a polgármesteri hivatal között. Oda ki- jutni kissé időigényes lett volna. Bandi olyan ügyvédnőket lapátol össze a válasaihoz, akik Budafokra telepítik az irodájukat. Akkor már jobb lesz a Nirvána. Dr. Dékány Brigitta java- solta ezt a kávéházat, mondván, hogy ő közel lakik a Nirvánához, alig három utcányira. Re- mélhetőleg nem a buddhista Nirvánára gondolt.

A kéz, amely az imént lehúzta a cipzárt, most egyéb huzigáló mozgásokat végzett, úgy azon- ban, hogy ebből az asztal fölött semmit sem lehetett észrevenni. Legfeljebb annyit, hogy Szilánki felnyögött, és lehunyt a szemét. Ő már megtette, hogy nyilvános helyen a mellette

KINIZSI ZOLTÁN

„Az olvasó bekapcsolása a mesébe

– Beszélgetés Márton Lászlóval a történelmi

– *Úgy gondolom, hogy a történelmi regény a magyar irodalomban nem futotta még ki min- den lehetőségét. Mint tudjuk, a 19. sz. második felében és a 20. század elején jelentek meg a magyar irodalomban az úgynevezett historizáló regények, amelyek úgy mutatták be a nemzeti múltat, mint egyfajta múzeumot, és úgy vezetik végig rajta az olvasót, mint valami idegenve- zetőket vagy pedagógusokat, akik az olvasók oku- lására vonultatják fel a tényeket. Ezen regé- nyek alkotói a nemzeti ideológia igazolására találták ki írói koncepciójukat.*

– En éppen fordítva gondolom. Szerintem a nemzeti hagyomány hasznosítható a regény- poétika szempontjából is. Most, a 21. sz. elején, amikor Magyarország az EU csatlakozás kü- szöbén áll, és egyáltalán, mindenki a globali- zációról beszél, akkor célszerű felhívni a figyel- met arra, hogy minden kultúrának másfajta gyö- kere van. Ezek a gyökerek, vagy mondhatjuk úgy, hogy kulturális minták, továbbra is fenn- maradnak a közös kulturális emlékezetben, amelyet regénypoétikailag és íróilag mindig másképp és másképp lehet hasznosítani. Ennyit lehet elmondani arról, hogy miért kell és lehet történelmi regényt írni.

– *Miért lett a Testvériségből trilógia?*

– Kiderült, hogy sokkal jobban fogok járni, ha három vékony kötetet jelentetek meg és nem egy vastagot. Ez nekem az írásban is nagyon sokat segített. Rájöttem, hogy mindegyik kötet hat-hat fejezetből fog állni, az utolsó fejezet címe lesz a kötet címe. Mond- hatnánk úgy is, hogy egy formaképző faktor, amely megkönnyítette számomra, hogy elkez- dem és lezárjam az egyes egységeket, és hogy amikor még javában gondolkodom az írásban, akkor is magam előtt lássam az egészet. En- nek egy ilyen gyakorlati és mechanikus oka volt.

– *Milyen volt a Testvériség recepciója Ma- gyarországon és a többi magyarlaktá területen?*

– Azt kell mondanom, hogy el voltam kényeztetve ebben a tekintetben. Ha a szerzőt különválasztjuk a múlttól, akkor azt mondhat- nánk, hogy a regény nagyon jól járt. Rengeteg értő, elemző kritika látott napvilágot, szakdol- gozatok születtek róla, egy doktori disszertá- cióról is tudok. Tehát azt kell mondanom, hogy értő olvasóban nem volt hiány. Hozzá kell azt is tenni, hogy ugyanakkor ezen olvasók szá- mára nem vagyok olyan nagy író, akinek művei százezer példányszámban jelennek meg, még csak tízezresben sem. De én nagyon örülök, hogy van három-négyezer olvasóm és annak is örvendek, hogy a kisszámú olvasók között nagyon sok jó és értő olvasó van.

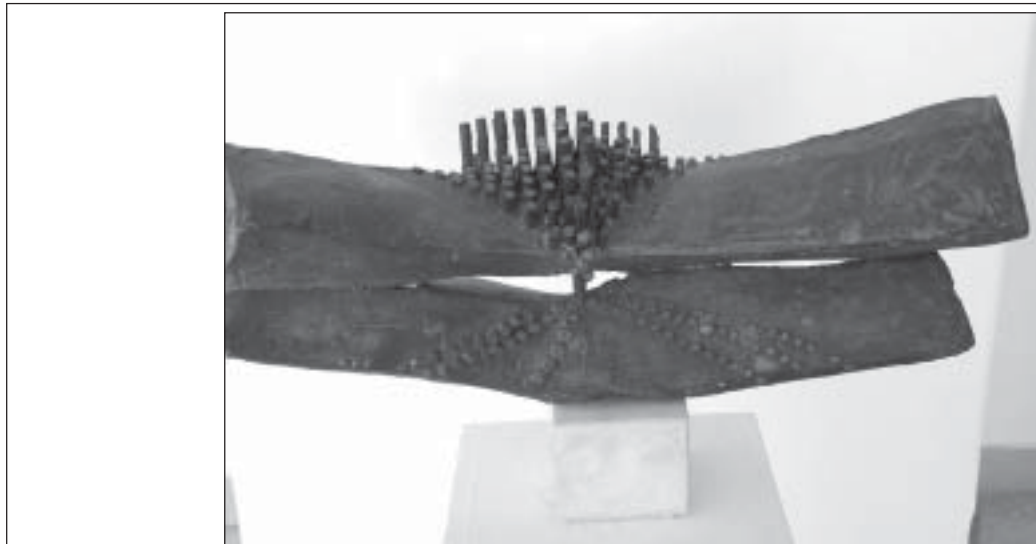
– *Mennyire alapszik a valóságban a Testvéri- ség? Milyen arányban vannak jelen valós és fiktív elemek, amelyekből kikerekedik Károlyi Sándor története?*

– Ahhoz, hogy erre válaszolni tudjak, először is tisztázunk kell pontosan a valóság fogalmát. Hogyha elkezdjük vizsgálni a történetet, akkor azt látjuk, hogy Károlyi Sándor egy létező személy volt. Valóban akkor született, amikor a regényben tevődik születése. Szatmár vár- megye főispánja volt, Nagykároly létező tele- pülés volt abban az időben. Lehetne még hosszan sorolni a valós elemeket, az is igaz, hogy a kurucok és császárhűek ellentéte egyre élesebb lett, olyannyira, hogy már háborúval fenyegetett, amely néhány évvel később ki is robbant és a Rákóczi-féle szabadságharc né- ven vonult be a történelembe. Tehát, ha ezeket a tényeket nézzük, akkor az derül ki, hogy tör- ténelmileg mind-mind dokumentáltak. Ennek el- lenére nem mondanám, hogy ez a regény ki- fejezetten realista volna. Nem a valóságról igyekszik újabb dokumentumokat szolgáltatni, ellenkezőleg, a valóság problematikus voltát igyekszik bemutatni. azt szerettem volna hang- súlyozni, hogy a valóságról való gondolkodás a valóságot magát messzemenően eltorzízza.

ülő nőnek benyúlt, de neki nők – ha jól emlékezett rá – még nem nyúltak be. És a legcsekélyebb mértékben sem kívánta, hogy benyúljanak. Pontosabban, Dr. Dékány Brigitta benyúlását, itt és most, nem kívánta. A benyúlás azonban ennek ellenére fennállt, sőt fennforgott.

És tényleg, már ott sem volt.
Az Éva veremtről köztudomású, hogy hatására az ember egy idő múlva azt sem tudja, fiú-e vagy lány. Ez az idő pedig rövid.
– Ha nincs ellene kifogásod – mondta dr. Dékány Brigitta férfias határozottsággal –, a veremtről én fizetem. Utána pedig hazakü-

külböző ruhákban és különböző ruhák nélkül. Végül csak ennyit mondott, rútl és ostobán:
– Nem.
Itt a történet végén, mondjuk, még annyit kérdezhet az ügyvéd: – Mit nem? Hogy nem lakom három utcányira innét? Esetleg azt is megkérdezheti: – Nem tetszem?

Rétfalvi Sándor: Ritmikus táj

– Valami baj van? – kérdezte Bandi, aki tizenöt-husz kilót hízott, amióta Magyarországon él. – Rosszul vagy?

Választ nem várva, hátrakiáltott egy elszáradt gyöngyös hajfonatnak: – Legyen szíves! Egy Éva veremtről!

Es még abban a pillanatban felpattant, hóna alá szorította a táskáját, amelyben egy restaurálásra váró, ódon pisztoly domborodott, amilyenl még Csínom Palkó és Csínom Jankó lövöldözött a labancokra. – Ne haragudjatok! Mennem kell!

– Bandikám – nyögte ki Szilánki –, ez mégiscsak a te válópered! Nem gondold, hogy itt kéne maradnod?

– Miért, minek? Boldogultok ti nélkülem is! Egy taxi fékezett a Nirvána előtt.

– Képzeld, meglesz a filmstúdió! Már csak egy digitális vágóasztalt kell átvittemen Klagenfurtból Kolozsvárra! Szervusz, már itt sem vagyok!

sérsz, és feljössz hozzám. Említettem már, hogy közel lakom, három utcányira.

– Attól tartok – mondta Szilánki, miközben felhúzza sliccén a zipzárat, és egy sárkányos póló közeledett libegő papírszelettel, amely vagy a számla volt, vagy számítógépen nyomtatott jelszó –, attól tartok, ma estére más-milyen programot terveztem.

– Nem baj – felelte az ügyvéd. – Nem fontos, mit tervezél. Az a fontos, hogy feljössz hozzám. Tíz éve kerülgetjük egymást. Folyton jelzéseket adsz nekem, én meg visszajelek. De most eljött a pillanat, most lépni kell. Itt lakom, három utcányira.

Szilánki kétségbeesetten töpregett, próbálta felidézni, hol és mikor kerülgette dr. Dékány Brigittát az elmúlt néhány évben. Munka- és szórakozóhelyeket, konditermeket, orvosi rendelőket képzelt maga elé; elképzelte az ügyvédasszonyt vörösre, barnára, feketére, kékre, zöldre festett hajjal, elképzelte a testét

Szilánki pedig azt fogja felelni, hogy: – Nem azzal van a baj.

– De tényleg. Mert az, hogy ma este dolgoz van, az egy dolog. En viszont azt is tudni akarom, hogy mint nőt vajon vonzóan találász?

– Hát persze. Hogyne. Igen. Nagyon.
Mire dr. Dékány Brigitta megvetően fogja mondani:

– Hazudsz.
Esetleg, egy kicsit kevésbé megvetően:

– Ne hazudj!
Vagy talán, róla kevésbé elgondolható naiv bájjal:

– Nem hazudsz? *

Barátom több okból is elégedetlen volt a történettel, különösen a befejezéssel. Szerinte ez így nincs befejezve. Mert az rendben van, hogy az ember nem akar egy nőt annak női mivoltában megbántani, de akkor – tette hozzá – légy következetes! Aki A-t mond, mondjon B-t is! Az is rendben van, hogy egy úr (már amennyiben úrnak tekinthető ez a te szereplőd, nem pedig – nevéhez méltóan – egy lesodort és rípiyára tört úr szilánkjának) belekóstol, milyen érzés dámának lenni, bár ez a dáma inkább a francia kártya egyik lapja lehetne.

De azért végül mégiscsak férfi. Vagy nem? Olyan nincs, hogy egy férfi a történet után nem megy fel a nő lakására! Még akkor sincs ilyen, ha a nő nem tetszik neki. De különben honnét veszed azt, hogy nem tetszik? Jó, mondjuk az arca nem tetszik, az rendben van. De az alakja akkor is tetszik. Légy oly kedves, írd azt, hogy az alakja tetszik! Ha ez így neked egy kicsit túl általános, akkor írd azt, hogy konkrétan a mellei tetszenek! És hogy ebből kifolyólag felmegy a nő lakására, amely, mint az olvasó már tudja, közel van, három utcányira. Légy szíves, erőltess meg magadat!

Már csak műfaji okokból sem engedhetjük meg magunknak, hogy elbélöljünk a részletekkel. Így tehát nem számolhatunk be sem arról, hogy néz ki dr. Dékány Brigitta lakása közel a Nirvánához, három utcányira, sem arról, mivel töltötte Szilánki azt a néhány percet, míg ágyba bújt Justitia szókére festett pappónjével, hogy fennköltlen fejezzük ki magunkat. Szükségünk is van egy morzsányi fennköltiségre, hogy legalább ezáltal kiegyensúlyozzuk azt az alantas tényét, amelyről mindjárt hírt adunk.

Szilánki a történetnek ebben a változatában egy kicsivel több ízelítőt kap abból, milyen érzés dámának lenni, mint azt eredetileg szeretnük volna. Ezt pedig nem adhatjuk elő más-képp, csak nyersen és durván: Szilánki arra döbben rá dr. Dékány Brigitta vadonatúj, kényelmes ágyában (te berendezed a jövődet, mi csak a választékokat adjuk hozzá!), hogy nem ő baszik, hanem őt basszák.

Utolsó előtti gondolata ez volt:
– Most már úgyis mindegy! (Pedig milyen jó alakja volt neki! Konkrétan, milyen jó mellei voltak! Nem olyanok, mint a pénztáros csajnak a Szent István körúton.)

Utolsó gondolata pedig ez volt, vagy legalábbis ezt tulajdonítjuk neki:
– Mégiscsak igazat mondott a Bandi, hogy nem látta meztelenül táncolni őtet. Nem látta, nem bizony!

egszersmind a történet része“

regény aktualitásáról és a szerző magányáról –

Márton László

Pontosan arra törekedtem, hogy a tényeket szembeállítsam a valószínűségekkel. Erre már a koncepciók perke is megtanított bennünket és sok egyéb fikatív és imaginációs dolog, amivel tele van a sajtó meg a könyvek, én pedig ezt az ellentétet kicsit jobban kiéleztem a szokásosnál.

– Márton László műveinek talán legalapvetőbb sajátossága, hogy tetten érhető a mesélés öröme, melynek révén az olvasó mintegy bekapcsolódik a történetbe, része lesz annak. Erre a szerző maga utalásokkal bízta bennünket. Beszélhetünk-e egyfajta szerző-olvasó interakcióról?

– Erre én annyit mondhatok, hogy nem tudok elképzelni olvasót írás nélkül. Mindig egy „ideális” olvasó lebeg a szemem előtt, aki megszólítható és kézbe fogja venni a történetet. azért ideális, mert nem egy konkrét valakire gondolok. Olyan valakire gondolok ilyenkor, aki

úgy tud olvasni, hogy többé-kevésbé tisztában van a szerző szándékával. Sok szempontból ez az ideális olvasó ugyanúgy segít nekem a megírásban, mint ahogyan a könyvtárban vagy levéltárban talál tény is segíteni tud. Azzal, hogy rá gondolkodom, hogy mi juthat az olvasó eszébe egy-egy részlet láttán, az magának a részletnek a kidolgozását is jelenti. Az olvasók szólongatása, bekapcsolása a mesébe az egzsersmind része a történetnek is. Emlékeztet engem is arra, hogy nem vagyok egyedül. A legnehezebben elviselhető dolog ugyanis a szerző magányja. En nem a szerző haláláról írnék, mint Michel Foucault, hanem a szerző magányáról. Abban az esetben, ha a szerzőnek sikerül szereznie két-három olvasót, akkor beépíthetőek a történetbe. Pont úgy, ahogyan Bethlen Gábor ezelőtt 300 évvel cselekedte, hogy megszólította saját meg nem született ivadékait. Ez az, amikor megkonstruáljuk és beépítjük az ideális olvasót a történetbe. Nekem erre eddig szükségem volt, lehet, hogy egyszer majd kipróbálok egy olyan írásmódot, amelyben nem lesz benne, de az utóbbi néhány művemben ez tetten érhető, az ideális olvasók nagy mértékben bevonódtak.

– Mivel fogja ezután Márton László bevonnai az „ideális” olvasókat? Mire számíthatunk a jövőben?

– Nem szerencsés dolog be nem fejezett művekről és ki nem dolgozott tervekről beszélni. Annyit azért elmondhatok, hogy rövidebb prózákat írok, amelyek egyszer majd kötetbe gyűjtve is napvilágot látnak. Ezekben a rövid prózában azokat a történeteim írom meg, amelyek a nagy regényekből kimaradtak. Ugyanakkor kísérletezem is bennük, kipróbálok olyan írásmódokat, amelyeket esetleg jövőben nagyobb történeteimben felhasználhatok.

KIRÁLY FARKAS

valamelyest tájleíró költemény

esők épülnek északon
szürke végtelen záporok
az eltompuló napsütésben
ezernyi levél kódorog

lelassult minden mozdulat
s alágomolygó felhők közben
elvonsozlják a hegyeket
a félfárbocon lengő őszben

ez hiányzik máskor mindig
ez talán kedvenc évszakom
zivatarok fehér havak
és ködök épülnek északon

és táncolnak szemeidben
szellői rozsdás reggeleknek
csak táncolnak szemeidben
szellői rozsdás reggeleknek...

mac tíre dala

elindulok ha este lesz
tudom senki fel nem fedez
amikor mindenki fáradt
mikor mind csak aludnának

előttem mérföld háromszáz
az éjben les reám a lát
mégsem lesz bennem félelem
kilenc dudásom jön velem

kilencszer kilenc bűvös dal
leomlik tőlük minden fal
kővé válik sok száz vitéz
elporlik dárda kelevéz

elindulok ma biztosan
szegényen árván piszkosan
amikor mindenki fáradt
mikor mind csak aludnának

mac tíre levele merlinnek

mikor gömböd fölé dőltem
szép s jó időt jövendöltem
ehelyett villámlott dörgött –

dugjad fel a kristálygömböd

végül is...

most pedig
szürke minden
vagy inkább fekete

a csend mint egy
nagy éjjeli ragadozó
csillaggal a csőrében
suhogva szelvé
az éjszakát
szárnyaihoz
zsinórok kötve
azokkal mozgatja
az odalent alvó
bábokat

végül is

csodálatos
az éjszaka

végül is

minden azon múlik
hogy meghúzza-e
valaki a
ravaszt

Az új pásztor

– 100 éve született Szilágyi András –

Az író nem vált legendává. Kevesen emlékeznek rá. Mintha bevált volna a jóslata: „Engem elfelejtettek. Engem annyira elfelejtettek.” Ezt mondta, üzente 1973 márciusában, amikor Marosi Ildikó, a *Közelképek* című interjú-kötet szerkesztője meglátogatta. Tíz esztendővel, a halála előtt (1984, december 10-én halt meg) jelent meg az ezt a beszélgetést is megőrkítő könyv a Kriterion Könyvkiadó gondozásában.

Az *Új pásztor* című regényének hőse, Demeter, viszont megbirkózott az idővel. Behozta irodalmunkba az új stílust, amelyről különböző korokban, és más-más indítástól vezérelve, egymástól oly eltérően nyilatkoztak a kritikusok. Az 1930-ban Párizsban, Barbusse támogatásával megjelent regényt illeték naturalista, expresszionista jelzőkkel, de a paraszti forradalom szíriájának is nevezték. Az említett interjúban Szilágyi valóban bevallja, hogy tanult Zolától, mégpedig a szókimondást, de az „izmusok” idegenek voltak tőle. Tény, hogy ez a regény ragyogó karriert futott be, rövidesen német és szerb fordításban is megjelent. A második hazai újrakiadást, 1966-ban érte meg, amikor másik korai regénye, Az idő katonái társaságában jelent meg a bukaresti Irodalmi Könyvkiadónál.

Szilágyi András a mi vidékünk, Facseten (ma Facsád) született, mely „ott fekszik, ahol végződik a Bán-ság és kezdődik Erdély”. Ez a vidék táplálta megrázó drámai költeményé, énekké váló regényét, az *Új pásztor*at.

Friss képekkel dúsz gondolatai, megdöbbentő hasonlatai, s nem utolsó sorban a prózából versbe és

versből prózába csapó elbeszélői stílusa által, a magyar irodalom mindmáig egyedülálló gyöngyszemét ajándékozta nekünk.

Születésének centenáriuma erre a Szilágyi Andrára emlékezünk.

P. M.

Rigó István: Fektetett forma

SZŐKE MÁRIA MAGDOLNA

Naplóvers

ködböhöz röhögött azon a téli reggelen
mikor félelmeim cserepéből
kírártam Mezopotámia térképét
a bőrömrre
– Fázol! – mondta rejtelmesen február
nyugtalan meséidből lásd fohászok nőttek!
az elátkozott királytól félni még lehet
de átkaid mint pokoli kincsek hálót szőnek...

– Sosem félttem szeretni a Sötétet! – feleltem –
és nem félttem szembenézni kővé vált szentekkel
varázslók dalai neveltek mákonnyá
energiamezőkön tévelygő bárányok
ŐK az emberek s rontást könyörögnek
megfakult lepedőkre, véres bankkártyákra...
javasasszony szikkadt ágýéka
galaktikus kenetek rontják meg életed
kórkórsó hidege szájamon ez az íz
emberarcú csendet ölel a pusztulás
célom van és céltudatom
pokolból pokolba vezetnek édenek...

(...hiába rángatod Bizánc kilincseit
halott fanarióták csikorgatták foguk
a didergő templomajtóban álltunk :
engedj be Isten, bemenni nem tudunk!)

– Menjünk át a vacogásokon – mondtad –
ha átkot akarsz oldani én veled megyek
hisz az átkozottak útja yes, very interesting
száz úton visz de egyfelé vezet...

– Aszfalt utak gödreiben a lábad földig ér
köszönj szépen , itt úr vagy s idegen
áll a hajsza s a bál a pénzed körül
s ki elhiszi álarcod lehet hogy üdvözül
de én az arcokon túlról jöttem
a szeretet kínjával fertőzött „nem-maca”
ki vezeklő útján tombolva krónikáz
szavam átok, bolond rossznó jaja
de életet teremtő tündérláz !!!
kopogj be Isten házába s gyere
szenteltvízben kezükről leperog a jaj
testnedvben vérben csirázó fohász...

kőarcú halott égi diplomata
és how do you do Isten?...
hogya thank you, very well...?
pergő vakolat alatt harangszó mállik
s bimm-bamm fűgákat énekel...

harang haldoklik dobhártyádon
halak némasága befagyott vizeken
az átok mordul mint mordulok magam
ki vagy s miért nekem te idegen?

őreganyó a templom küszöbén
térdre roskadva is talpon maradok
sós sziklaként szememben
könykristályokká törnek a dalok...

Miatyánk vagy! oldozz el s fel minket
tisztító tűzben tisztulás vagyunk...
– Festettem templomot és ködhomályt
– mondtad s arcodon a sosemvolt honolt –
világégések őrjögő nyomán...
szemed kékjén... száz önkény haldokolt
s madonnák szemében megolvadt égi rend
a szó mienk nem oldoz nem ereszt a csend ...

gyalog megyünk jeges utakon
titkok homályán gyilkos virág terem
s mint didergő kismacska ki honra nem talál
szemembe zölden villan a félelem
ne mondd titkaid mert hozzád köt megint
nem látod szárnyvesztett angyal vagyok
ne kínálj helyet hisz minden széked foglalt
s két semmi közt a földre koppanok!

meleg teára vágyik már a szó
a harang néma... s a szmogot ölelő út
felett árnyunkra lassan hullni kezd a hó...

Uram, ments meg minket
Óh, oldozz fel, szeress!
a rontás müljön az oldás tétje nagy
Isten, engedd hogy köszönjenek
S hálát mondjanak már fáradt szavak...

Arad 2002. február 11.

Irodalmi Jelen Könyvek

Anavi Ádám:
Valogatott versek

Anavi senkit sem utánoz, de nagyon sokaktól tanult. Nem versenyzett, de a maga teremtette, szelíd pályán: győzött. Mintha gyermekek-től ellesett furfanggal, naivnak tűnő ámulattal, gyöngéden gonoszokodó szellemi túlszerkezettel, olykor meghatottságában rejtőzködő lírával.

Szócs Géza:
Az al-legóriás ember

A szerző legutóbbi verseskötete 1992-ben látott napvilágot, így a sorozatunkban megjelent újabb kötet igazi csemegét jelenthet azoknak, akik kedvelik Szócs Géza költészetét. Számtalan, korábban már ismert motívum jelenik meg e könyvben, többek között olyan emblemikus állatok, mint a menyét, a sirály és a medve, mégpedig úgy, hogy újabb és újabb értelmezési lehetőségeket kínálhat fel.

Karmazsin Ferenc:
Kovács János és a többiek

A szerelem amolyan kelet, amelyben a történelemnek egy szomorú mozzanata játszódik: a II. világháború utáni oroszországi deportálás. Teljesen ártatlan áldozatai ezúttal fiatal emberek, akik átéltek az elhurcoltatás, a munkatábor szörnyűségeit.

Jankó András:
Bűnözők és áldozatok

Jankó András rendőr alezredes könyve a viktimológiába nyújt bepillantást, majd néhány konkrét bűn-és-áldozat esetet részletez. Volt miből válogatnia, hiszen a huszonhat éve ezen a pályán dolgozó rendőr alezredes már számtalan áldozattal és bűnözővel találkozott az évek során. A kalózkodástól a bűnözés mai válfajaiig számtalan érdekes dolgot tudhatunk meg a bűnözés és bűnüldözés történetéből.

G. Pataky András:
A tél acéllék lovai

Az ötvenöt éves korában elhunyt szerzőnek ez az első és egyben utolsó verseskötete – bizonyíték arra, hogy az irodalmi centrumtól távol is lehetséges egy izgalmas költészet létrehozása. A hetvenes évek neoavantgárd törekvései erős hatást gyakoroltak a szerzőre. A százoldalas könyvben a szerkesztő az életmű legjavából válogat.

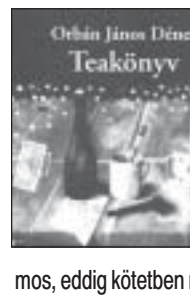
Károly Sándor:
Az 500-ik emelet

Az erdélyi magyar irodalmi élet egy érdekes alakja volt, érdekes már csak azért is, mert tulajdonképpen nem is vett részt az irodalmi életben. Könyvei azonban igenis jelen voltak, az akkori olvasók egyik kedvelt prózaírója volt. A szerző Aradon született 1894-ben, 1964-ben halt meg ugyanott. Könyve egy építkezés, egy új Babel felépítésének történetét meséli el.

Ferencz Zsuzsanna:
Kik és Mik

Legújabb kötete szervesen illeszkedik a hagyományba, amelynek kezdetét Örkény István egypercesei fémjeleznek leginkább. Rövid történeteket ír, azonban ezeknek a történeteknek nagyon is mélyről jövő elmondanivalójuk van, hiszen a kötetborítón megjelenő két vidám, háromszemű gyermekarc Ferencz Zsuzsanna egyedi stílusának csak egyik arcát mutatja meg.

Orbán János Dénes:
Teakönyv

A József Attila-díjas Orbán János Dénes legújabb könyve 1992 és 2003 között született kötetlen írásokat tartalmaz, számos, eddig kötetben meg nem jelent verset, esszét, paródiát. Ahogy címe is utal rá, teázás mellé ajánlott, amikor csak bele szeretnénk lapozni egy könyvbe anélkül, hogy sejténénk: a Teakönyv az.

Rendelés, információ: ij@nyugatijelen.com vagy a 0257/280-751-es telefonszámon

Oberten János 60 éves

Kristályszemüveg

Könyveiben keresem az író. A Férfihangok (1981), a Rókaszelídítés (1983), a Reménytemető (1988) és végül a Bádogszemüveg (1994) mélységei és magasságai üzennek a múltból. Olyan világból, ahol a „valóság nem mendemonda”, de olykor ez a valóság „szébb mint a vágy”, mert ki tud törni a történelem börtönéből és fel tud támadni újra meg újra a az örök-ké aktuális, örökké csábító szabadságban.

„A véletlen hozta, hogy április nyolcadika, születése napja, abban az évben a nagyszombat utáni, húsvéti feltámadás hajnalára esett, s ez a dátum a Buddha születésnapja is... Lehet, hogy ennek tulajdonítható szoros kötődésem úgy Napkelethez, mint Napnyugathoz” – írja Japán Krisztus című esszéjében. Valami ösztönös, látszólag mérsékelt, alig-kimondott, de kirobbanásra kész indulat- és érzésvilág fényei villannak meg ebben a vallomásban. Ezek és az ezekhez hasonló írások döbentettek rá arra, hogy a csendes, szerény, sokszor magányba menekülő alkotót oly kevesen ismerik.

Nem utazik a felszínen, a mélyvizet keresi, Dosztojevszkij a tankönyve, meg Örkény István. Tömören fogalmaz, drámai helyzetekbe vezet el, de felemelkedni mindig képes hőseit. Az álmodozásra, a szép meglátásra is megtanítja őket, miközben fehér bárnyfelhők úsznak felettük az égen, mint az angyalok, simogat a rét, lélegeznek a fák, virágok, a színek és illatok beforakodnak az emberi térbe. És ehhez a térhez mindig szervesen hozzátartozik a kultúra szelleme.

Szemüvege megcsillan, ha magába szívhatja az értékeket, lehet az olvasmányélmény vagy emlékezetes színházi előadás. Szemüvege elhomályosodik

a gonoszság, irigység de leginkább műveletlenség láttán. Hangja halk, alig felfogható, de lelkesedése sokszor kiabál. Ragaszkodása tartós, barátsága hosszú távú, de talán maguk a „kiválasztottak” se tudják, hogy Oberten társként, rokonlélekként néz rájuk. Kitérítéseit nem hordja a mellén, sikereiről hallgat, kudarcait bevallja, megszenved. Azt viszont tudjuk, hogy legjelentősebb regényét még nem írta meg. A Rab Urak és Rab Szolgák birodalmában eltöltött két esztendő fájó kalandjait (mert a tizennégy esztendő gyermek börtönéveit a hősiesség lehetőségeként élte meg). Még nem írta meg az emberi élet poklában sívító, jajgató szimfóniát, csak az intermezzókat.

A pillanatnak még nincs vége. S azt ő is tudja, hogy az örökkévalóság milyen csábító.

PONGRÁCZ P. MÁRIA

Zöldi László

Tíz gondolat az újságírásról

✓ A rendszerváltás előtt egy megbecsült szakma lenézett tagja voltam. A rendszerváltás óta egy lenézett szakma megbecsült tagja vagyok.

✓ Az igazságszolgáltatás jogot szolgáltat, az újságíró igazságot.

✓ A demokráciában mindent ki lehet nyomozni. A diktatúrában mindent ki lehet találni.

✓ A törzsi háború megosztja a magyar újságíró-társadalmat, a szellemi igénytelenség viszont egységesíti.

✓ Irigylem a szónokló politikusokat. Nekik a pillanat hevében kell olyan marhaságokat rögtönözniük, amilyeneket mi, hírlapírók tolnunkat rágyva, órák alatt találunk ki.

✓ Az újságíró szívesebben költ fizetést, mint zsoldot.

✓ Nem az az újságíró, aki cikket ír, hanem az, akiért el is olvassák a cikket.

✓ Nem mindegy, hogy újság vagy ember kerül az utcára.

✓ Az átlagembert anya szüli, a médiasztárt, alkalom.

✓ Régen úgy mondták: „Feltűnési viselkedésben szenved.” Ma így mondják: „Érzi a médiát.”

Bencsik István: Genézis

KOVÁCS katáng FERENC

Egy fiú és egy lány IV.

1.
nagy lesz az öröm ha végre eleresszük egymást
miért kérdi a fiú a lányt
én így akarom mondja a lány
én én én mindig TE
hallgat a lány
nekem TE legelőbb is elsősorban próbálkozik a fiú
nem szól a lány
ha mégis én akkor úgy hogy TE is illetve TE meg én
tovább hallgat a lány
rendben kezd elölről mondd
nem is tudom én nélkülöd ... bizonytalanodik a lány
tenélküled én sem
de én nem úgy értem csattan fel a lány
lehet másként kérdezi a fiú
úgy ahogy te semmiképp halkul el a lány
szébb a lehetetlen árnyak a tények fordított világ nem sűt a nap
reményem TE ha...
félreértés szó a lány
így is enyém
én ha nézelek én ha látlak én ha beszéllek hozzád... elakad a lány
TE ha nézel s ha TE szólsz hozzám.
tehetek én róla kérdezi a lány
szerethetnél
szeretnélek
szeress hát
eresztenélek inkább siet válasszal a lány
nem szeretsz tehát
szeretnélek mondja a lány
tedd hát
szabad kérdezi a lány
engem szabad szeretni
szeretnélek kételkedik a lány
tudnod kell
tudni félni kételkedni nálam egy szó a lány
másról beszélsz
nem én erősködik a lány
akkor most
most akkor fordul el a lány
könyörögjek talán
nem segít mondja a lány
segíthetnél
magadon segíts bosszankodik a lány
ellenedre
akár úgy is bizonytalanodik el a lány
elveszítelek
nem vagyok tiéd tiltakozik a lány
nem úgy gondolom
úgy nem is gondolhatod mérgeskedik a lány
és te
én én vagyok magam módján szerethetek merül gondolataiba a lány
helyemben okosabb lenni
helyedben is én maradnék én mondja a lány
bennem is magad szeretnéd
a magam folytatását talán bizonytalanodik el a lány
egyek lennének hát
nem hinném mondja a lány

elképzelhetem
add a kezéd szól a lány
főlöleges
idegenül egymás mellett csattan fel a lány
átölelek
nem kell húzódik el a lány
sok benned a méreg
túlcsordul egyszer monda a lány
az évek tisztítófüze
pokla kérdi a lány
megigazulás
gyáva megalkuvás kérdi türelmetlenül a lány
amikor már minden tiszta és világos
egynek vagy kettőnek kérdi a lány
egyedül nem meg
hátat fordít a lány
kibőjtölöm hogy viszont szeress
távolodik a lány
megfognám a kezéd
egyre távolodik a lány
magad elől nem szaladhatsz el
én úton vagyok mindig hallatsz távolból a lány
nem veszítek szem elől
nyomtalan eltűnök visszhangozza a lány
magam maradok
magányra születéll halkul a távolodó lány
soha senkit nem hagytam el
elhagynak téged elfelednek gondolja magában a lány

2.
sok vagy nekem
nagyon kevés mondja a fiú
nem kettőnké a világ
ketten az egész világ biztatja a fiú
kizár
befogad a világ mondja a fiú
kirekeszt
rajtunk áll ha kettő összefog erősködik a fiú
rajtam és rajtad csak kettőnk sorsa
rajtunk a világ szeme így a fiú
ketten egyedül
kérdőn néz a fiú
a világ és mi
tovább sem érti a fiú
a világ vagy mi
kell választani kérdi végre a fiú
vagy vagy
ha kell téged választalak mondja a fiú
ne kapkodd el gondolkodj
választalak téged ha egy válasz lehet mondja nagyon halkan a fiú
félreérted
elmehelek kérdi a fiú
menekülsz megint
jobb lesz így türelmetlenkedik a fiú
meg ne mondd hogy mi jó nekem
elmegegyek lép egyet a fiú
most nem mehetsz
hallgat a fiú
így nem mehetsz el
néma a fiú
hozzád bújniék
hátrál a fiú
ölelj át fázom
széttárja karját a fiú
ölelek én

mozdulatlan a fiú
szeretlek így is
a fiú szíve hideg
didergek tőled
szavaim melengessenek szóal meg végre a fiú
hallgatsz
magamban becézgetlek mondja nagyon halkan a fiú
nem értelek
szeretném ha megértenéd szól a fiú
gondolataid olvassam
érezd biztatja a fiú
ez túl sok nekem
ne érd be kevéssel kéri a fiú
s ha mégsem értelek
ha félreértés kérdi a fiú
nagyon nehéz
könnyebb ha a kezéd fogom kérdezi a fiú
nehéz kötés
elviselhetetlen kérdi a fiú
bilincs
rabnak érzed magad kérdi a lányt
félek
szeretsz te igazán komorodik el a fiú
nem felelek
tudnom kell int búcsút a fiú

3.
nincs annyi kötelék
hogy ne szakadna ketté
csomózzuk újra
csak még egyszer
még egyszer talán

a görcs
kelléténel több
kibogozhatatlan
kezdetén a vég
ami elmúlt nem
visszatekerintheő
csomózzuk újra
egyszer még

levéltörédék
kusza mondatfoszlány
hiába vers
szó
kő kövön
kimondatlan
halk dallam
visz a víz
csikorognak az álló
csilagok
hullók
fényesek

kihűt nyomokba lépsz
a múlt kifogy
hátad megett
két kezeden elér
a jelen
tenyeredbe rejtéd
hogy őrizd s
elereszd

visszavárod

Színház

A Nagyváradi Színház (22)kettős csapdája

A nagyváradi színház (Nagyváradi Állami Színház-Szigligeti Társulat) egy ellentétes elvárás-igény csapdában van. Az elvárás az, hogy egy provinciális, elszigetelt művészi-színházi kultúrán formálódó közízlésnek eleget tegyen, tehát hagyományos legyen, közérthető és szórakoztató. Ezen belül pedig a művészi érték, az alkotói szabadság is próbál érvényre jutni. E csapdából ritkán születet igényes előadás. A következőkben a 2003/2004-es évad két utolsó előadására reflektálok. A Hippolyt a lakáj című előadás szilveszteri kabaréként lett meghirdetve tehát a könnyed szórakoztatást tűzte céljául. Az Amit akartok alapja is egy vígjáték, William Shakespeare Vízkereszt vagy amit akartok című vígjátéka, az előadás azonban egy markáns rendezői olvasat mentén szerződik.

Hippolyt, a lakáj – zenés vígjáték

A Hippolyt a lakáj műfaját tekintve zenés vígjáték. Zagon István szindarabja és Nóti Károly azonos című filmje alapján zenés színpadra alkalmazta Vajda Katalin és Vajda Anikó. A közismert film akarva, akaratlanul kontextust teremt az előadásnak. A társulat nem is végzett különösebb változtatást a meglévő anyagon. Ahogy Nemeskürty István megjegyezte Schneider úr megszemélyesítője Kabos Gyula tette ezt a különben naiv kis történetet emlékezetes filmmé. A nagyváradi előadásban a szerepet alakító Hajdu Géza természetesen nem rendelkezik hasonló színészi aurával, karakterrel, tehát a naiv kis történetet, a zenés vígjáték hiányosságait nem lehet a színészi já-

Jelenet a Hippolyt, a lakájából

tékkal megoldani. A rendező megpróbálta a meglévő anyagot korabeli betétdalokkal, kabaréjelenetekkel feldúsítani. A cél feltehetően egy szilveszteri kabaré műsor, a megszokott olcsó vicces, zenés szórakoztatás helyett egy a színházhoz közelebb álló zenés vígjáték létrehozása.

Az elemek halmozása azonban nem föltétlenül szerencsés szervezési eljárás, elvesznek a hangsúlypontok, az elemek sablonosan, közömbösen követik egymást, mint egy revűben. A 30–40-es évek óbudai világát megidéző vígjáték csak ürügy arra, hogy a történetre fűzve vicceket, kabaréjeleneteket, zenés-táncos betéteket adjanak elő.

A történet humorának lehetséges forrása az újjazdagok, az úrhatalmú polgárok Moliere óta ábrázolt figurája még a vígjáték modalitásán belül sem kap hangsúlyt. A szerelmi szál, vagy a történet más lehetséges elemei sem bontakoznak ki az előadásban. Az Acs Tibor alakította Hippolytban nem a hivatalos nagyképűség karikatúrája csillan fel vagy esetleg más értelmezés, többnyire csak végszavaz az olcsó poénokhöz melyeknek nincs meglepetés ereje. A jelenet

indításánál lehet látni a végső csattanót, amely többnyire elhasznált, sablonos megoldások kellék-tára.

A zenei betétek az előadás kényelmes ritmusát (amikor a jelenetet rutinból, mellényzsebből oldják meg) tovább lassítják, tördelik. A nem túlságosan színpadképző tánc-koreográfiák, a zenei betétek-betétei sem koreográfiailag, sem dramaturgiailag nem gazdagítják az előadás világát. Semmilyen értelmezés-, jelentéstöbbletet nem adnak hozzá a jelenethez még akkor sem, ha alkalmazkodnak a szituációhoz (például a szerelmi jelenetekben).

A színészi játékok többnyire az indokolatlan komikai túljátszás, illetve a rutinos, elhasznált játékmódor jellemzői. A prózai színészek a zenés táncos betétekben néha idegenül viselkednek. A musicalok dinamikus tánc- és zenevilágát Molnos András Csaba, Kardos M. Róbert és Fodor Réka játéka villantja fel néhol. Az előadás tereként Menczel Róbert díszleteit használják a zalaegerszegi színház régebbi előadásából kölcsönözve. A zalaegerszegi színház tagja az előadás rendezője, Welmann György és a koreográfus, Stefán Gábor is. A díszlet a Schneider család villájának hallját reprezentálja, statikus térkörnyezet, illusztráció a kabaréjelenetekhez.

Az előadás többnyire a nyelvi komikum elemeire épül, ritkább a helyzetkomikum, többnyire rosszul exponálva, átlátszó poénokkal (ilyen az elején a sörrel való játék: Schneider (Hajdu Géza) elcsen egy sört a feleségétől). Az előadás zenéje a filmből ismert betétdalok, továbbá korabeli slágerek. A vígjáték dramaturgiájától függetlenül gyakran indokolatlanul dalra fakadnak a szereplők, néhol slágergyűjtemény jelleggel adva az előadásnak. A játék csak nagyon ritkán viszonylagosított, érdekes megoldás a második felvonás elején, amikor Schneider (Hajdu Géza) intróját énekelve bejön a színpadra és amint észreveszi, hogy Hippolyt kicsérélte a bútorokat elcsuklik a hangja a zenével együtt, vagy a második felvonás végén, amikor Hippolyt (Acs Tibor) parancsokat osztogat a családnak, majd ugyanolyan hangnemből utasítja a díszletmunkásokat a függöny leeresztésére. Ez a két megoldás színházi önreflexióknak tekinthető. A színpadi helyzet viszonylagossá válik a játéksituációra történő utalással, az ironia eszközével.

A 20. század első felében divó pesti kabaréirodalomból ihletődő mű, ha nem is időbeli, de kulturális távolságba került a mai nézőktől. Az általam látott előadás közönsége január 6-án többnyire diákokból állt, akik passzív unalommal szemlélték az előadást. A szilveszteri hangulat már távolba vesző volt, hiába hangzott el a tapsrendben a BUEK. Az előadást elsősorban nem az igényes színházi megfogalmazás jellemzi, inkább a felületen-felületen szórakoztatás igénye dominál, ami talán érthető egy szilveszteri előadásban. Ugy vélem azonban, hogy az előadás ennek az igénynek sem tett eleget.

Amit Akartok (Vízkereszt) – William Shakespeare

Az előadás alkotói két radikálisan eltérő kultúrkör elemeit írták egymásba: az egyik a shakespeare-i vígjáték világa a Vízkereszt, mely szövegből az előadás inspirálódik, a másik kultúrkör a 70-es, 80-as évek rockzenei világa, életérzése, világképe, tárgyi világa. (Deep Purple, My dying Bride, Sex Pistols).

Az erzsébetkori kultúrkörből csak a szöveg marad, a vígjáték szövege. Az előadás tehát nem historizáló módon viszonyul a szöveghez, nem a restauráló múzeumi módszerrel próbálja színpadra állítani a drámát. A radikálisan eltérő rock-kultúrkör elemeivel való felülírás az aktualizálás irányába viszi el az előadást (mindmáig nagyon rólunk szól a történet – mondja a rendező egy riportban). A szöveg horizontjától való elszakadás természetes folyamat, a mű világa és a befogadó világa közötti űrt az időbeli és kulturális eltávolodás jelensége tölti ki. Az előadás alkotói a mű aktualitását (az idegenben felfedezni a sajátot) a rock kultúra mentén történő artikulációval próbálják elérni. Attól azonban, hogy a műről lesöpörjük az időben ráakadó kulturális port, még nem válik aktuálissá.

Az előadás nem lett autentikusabb, a történet aktuálisabb, a színészek többnyire kilógnak az egyenfeketefarmer-rock-cuccokból (reprezentatív Acs Tibor Böffen Tóbiás alakítása anarchista analógia lélektani-realista megközelítésben). A koncepció ötlet marad, nem nyer sem színházi, sem képzőművészeti kifejeződést. Az örök érvényű dolgokra hivatkozva (mint barátság, szerelem, család, intrikák, szenvedély...) fennáll a veszély, hogy ezek az örök értékek sablonossá, szemantikailag túlterhelté váljanak, elveszítik kommunikativitásuk akár egy telenovellában. Nem kétkeltem, hogy a rockkultúra mint marginális, réteggkultúra erős, eredeti problémákat vehet fel, de ebben az előadásban nem érzem azt, hogy viszonyokban, személyekben, a színházi folyamatban artikulálódó jelenségről volna szó, sem tartalmilag, sem esztétikailag. Az előadás világa a rock világának illusztrációja, melyet arra használnak hogy a megjelenített történetet aktuálissá tegyék. Az eredmény egy illusztráció illusztrációja.

Az előadás tere, díszlete: plexidből, műanyagból, fából, kartonból, fémálmányból, hulladékanyagokból épül, mely a rockkultúra tárgyi világa. A proscenium kék plexid (víz), a színpad közepén plexidből egy folyosó választódik el, az álmányokból pedig egy emelvény képződik. A tér többnyire illusztratív, atmoszféra teremtő, nem funkcionális és nem is esztétikailag jelentéses, inkább szegényes, egyszerű. A helyszínváltás nélküli helyszínek megjelenítése általában a ritmus kérdését veti fel a shakespeare-i vígjátékok-

Jelenet az Amit Akartok (Vízkereszt)-ből

ban. Az Amit akartokban a megkomponáltság, a ritmus hiánya statikussá teszi az előadást. Az előadás akusztikus világa erős narratív szerepet tölt be, néha hangsúlyosabb, mint a színészi játék, vagy az előadás egyéb elemei. Mintha az előadás gyakran a zenét illusztrálná. A jelmezek az előadás zenei világának megfelelően rockos ruhák és ennek variációi a motoros bőrruhától, a rockszár felöltős Orsinoig és a fekete-erotikus rockdívá Olivia jelmezéig. A színészi játék a lélektani-realizmusból indul ki, de a szituációk mögé rendelt állapotok többnyire nem motiváltak pszichológiailag, kauzálan. Inkább a rendezői utasítás tűnik ki belőle és nem az előadás folyamatában létrejövő történés-állapot-visszony-háló. A szöveghez való viszony hagyományos. Az eltérések, improvizációk többnyire nem az előadás intertextuális világát gazdagítják, csak olcsó poénokat színtjén jelentkeznek. A rendezői koncepciót tekintve a rockkultúra fekete tónusba öltözteti, felülírja a vígjátékokat, de nem ad helyette semmit, megmarad ötlet szintjén.

Az erzsébetkori színház feltehetően elvetette a szöveghűség problémáját, hasonlóan a lélektani-realista játékmódot. A shakespeare-i szövegeket a gátlátalan idézet, átírási szövegszerző eljárása jellemzi. Színházában egy véres harci jelenet jelentősebb volt, mint a hiteles realista jelenetelés. A lélektani-realista játékmód felől a vígjáték nehezen megközelíthető, Stanyiszlavskij feltehetően ezzel fojtotta el a csehovi ironiát. A vígjáték önkényes logikája szerint a történetben törések, ugrások, irracionális elemek lehetnek, amit a lélektani-realista színház nem tud megragadni. Jelesül ez a szegénysége egész erdélyi színházi hagyományunknak, a valóságon túli megjelenítése, a narratív varázs többnyire csak az esztétikailag megfogalmazott, komplex multimediális színházi formanyelvvel lehetséges.

Nagyváradi Állami Színház-Szigligeti Társulat 2003–2004

Hippolyt a lakáj – zenés vígjáték Szereposztás:

Acs Tibor – Hippolyt
Hajdu Géza – Schneider Mátyás
Csiky Ibolya – Aranka
Gajai Ágnes – Terka
Molnos András Csaba – Nagy András
Kardos M. Róbert – Makáts Csaba
Dobos Imre – Makáts főtanácsos
Fodor Réka – Mimi
Molnár Júlia – Julcsa
Kiss Csaba – Tóbiás
A betétdalok zenéjét szerezte: Eisemann Mihály, De Fries Károly és Márkus Alfréd
A dalszövegeket írták: Kellér Dezső, Szilágyi László, Szécsén Mihály, Békeffy István, Harmath Imre és Füredi Imre
Díszlettervező: Menczel Róbert m.v.
Jelmeztervező: Florina Bellinda Birea
Zenei vezető: Ari Nagy Sándor m.v.
Koreográfus: Stefán Gábor m.v.
Rendező: Wellmann György m.v.
Bemutató előadás: 2003. december 31.

Amit Akartok (Vízkereszt), William Shakespeare Szereposztás:

Molnos András Csaba – Orsino
Kocsis Gyula – Sebastian
Kiss Csaba – Antonio
Meleg Vilmos – Tengerészkapitány
Csatlós Lóránt – Valentine
Nagy Gábor – Curio
Acs Tibor – Nemes Böffen Tóbiás
Kardos M. Róbert – Nemes Keszeg András ifj., Kovács Levente – Malvolio
Dimény Levente – Fábrián
Dobos Imre – Bohóc
Fodor Réka – Olivia
Gajai Ágnes – Viola
Csiky Ibolya – Mária
Díszlet: Bölöni Vilmos
Jelmeztervező: Florina Bellinda Birea
A rendező munkatársa: Teklesz Zsuzsa
Rendező: Bodolay Géza
Bemutató előadás: 2003. október 26.

Jelenet a Hippolyt, a lakájából

Jelenet az Amit Akartok (Vízkereszt)-ből

Irodalmunk egyik értékes kincse veszett el az idő sodrában. Időnként még előtérbe kerül, megvillan, akár a lidércfény, hirdelve, hogy egy kötetnyi Reiter Róbert vers tanúskodik a magyar avantgárd korai szakaszáról. A temesvári író életművéről megjelent antológiákban számos utalás van arra, hogy milyen jelentős szerepe volt a századelő irodalmi életében. A többi, már regény, vagy még inkább legenda: az elhallgatásról, a versek sorsáról, a német íróvá vált magyar költő életéről.

Nemrégiben Ciulei (Reiter) Helga, az író lánya, a Romániai Írók Szövetségének temesvári szervezetére bízta Reiter Róbert könyvtárát és kéziratait, köztük levelezését is. A levelek között talán a legizgalmasabbak azok, amelyeket Méliusz József írt a temesvári Mesternek. A hatvanas évek elején Méliusz lázas munkába kezdett. Össze akart gyűjteni mindent, ami egy „megkerülőben lévő”, korán elfelejtett, je-

lentos magyar író életművére vonatkozik. Közel félszáz levél tanúsítja ezt az igyekezetet. A levelek hangneméből, a megszólításokból az is kiderül, hogy a több mint egy évtizedig tartó közös munka során milyen közel került a két író egymáshoz. A „Kedves Reiter Róbert” című levelek „Kedves, jó Reiter Róbert”, „Drága Reiter Róbert”, majd „Szeretett Reiter Róbert” sorokká melegedtek. A Méliusz tervezte antológia szerkesztéséről, a szerkesztés és anyaggyűjtés folyamatáról hűségese képet kapunk a ma már irodalmi értékű dokumentumnak számító levelezés által. Az antológia csak „majdnem” született meg, de az illúziók, hogy egyszer előkerül a tervezett kötet, és visszatér oda, ahol méltó helye lenne: a magyar irodalom kincsesládájába, tovább élnek és táplálják a kutatói szenvedélyeket.

Az alábbiakban Méliusz József három levelét idézzük tanulságként és tanúságként.
PONGRÁCZ P. MÁRIA

Felvétel 1919-ből. Reiter Róbert a Ma munkatársra

Kedves Reiter Róbert,
köszönöm küldeményét. Pár nap múlva utazom Tusnádra. Munkául „magát” viszem magammal, végre befejezni. Sajnálom, hogy nem szerette azt a gondolatot, hogy Szemlér írjon bevezető tanulmányt, a legilletékesebb kritikus lett volna. Hiszen én csak publicista vagyok és ez nem ugyanaz. Viszont, és ehhez már nem szükséges az Ön engedélye, megkértem Szemlért, hogy egy tetszése szerinti R.R. versnek a benső, esztétikai elemzését végezze el, hogy ezt is beillessem a kötetbe. Örömmel vállalta. Sajnos Mag Péter százszor ígerte, de nem adta ide a TV interjú szövegét, holott abban kapitális részletek vannak. Mag Péter ugyanis leírta az egészet, valamikor a Hét fogja közölni. (Szemlér verselemzését is a Hét-ben fogjuk közölni.) Olvasta-e mit mond Onról Zek Zoltán egy pesti TV interjúban? A budapesti Kortárs 4-es számában közli, 644 old.

Zek... Én még nem ismertem Babits, Füst Milán, Tóth Arpád, Kosztolányi költészetét, amikor ismertem, már Kassák és a Mában megjelenő Reiter Róbert verseit. Akiről különben azt hiszem, hogy jó költő volt. Nem tudom mi történt vele...

Karinthy Ferenc: Én nem emlékszem rá.
Zek: Kassák mellett Reiter Róbert verseit olvastam legszívesebben a Mában...

Ennyi. És ez nem kevés! Zek egyike a legnagyobb élő magyar költőknek. Legalább négyen-ötven írtak, telefonáltak nekem, mit mondott Onról Zek.

Kb. 4-5 hétig maradt Tusnádon (Cím: M.J. Vila 35, Băile Tușnad, jud. Harghita). Ha még kezébe akadna valami, ez most aztán végleg és visszavonhatatlanul lapzártá. Amit csinálni fogok írásai közlése után: egyfajta kollázs kronologikus sorrendben, amiben minden Onnel s verseivel vonatkozásban anyagot közlök, megfelelő remélhetőleg szellemes megoldásokkal és összekötő szövegekkel.

Mihelyt megkértem jelölje ki van-e darab, amivel szemben fenntartása van, ezt Szemléről is kértem. Célnk és érdekünk, hogy a kis ouvre-t a legmagasabb szinten tartsuk. Különös könyv lesz, ami tényleg Kassáknak is tetszene.

Öleli
Méliusz
1976. IV. 20.

Illúziók antológiája

Reiter Róbert és a magyar avantgárd

Kedves Reiter Róbert,
ne haragudjék kérem, amiért ilyen levél-fukarrá váltam. Nem hanyagságom az oka, hanem az az elviselhetetlen megpróbáltatás, ami fiam hosszas betegséggel szüntelen depresszió alatt tart. Ha írni képes vagyok, az időt alkotó munkára használom, s így a leg-személyesebb dolgaim mindinkább háttérbe szorulnak.

Szász Jánoson keresztül kérésrel fordultam Önhöz, amit talán nem adtak át egészen pontosan, ezért most írásban is megismertem.

Miről van szó?
Az európai és magyar irodalmat nyomon követve bizonyára Ön is tapasztalta a század első negyedében alakult avantgardizmus iránti nagy érdeklődést.

Mint hogy a bécsi magyar avantgárd, a pesti Tett és Ma folytatásaként az egész magyar nyelvterületen Erdélyben termelt ki még jelentős avantgárd mozgalmat és költészetet, a kiadóval való megállapodás szerint összegyűjtött és kiadom az 1918-1930 közötti romániai magyar avantgárd mozgalmat és költészetet. Nem me revítem meg a fenti keretet, s különösen Önre való tekintettel, hogy még az Ön 1918 előtti avantgárd költészetét is megmentsük az irodalomtörténetnek.

A közös barátságok keresztüli izgengetések révén annyit már most tudok, hogy Önnek e tekintetben jelentős anyag áll rendelkezésére. Nyilván a Tett, a Ma és a megfelelő bécsi sajtó is. Önt a magyar irodalomtörténeti kutatók 1957 óta egyre gyakrabban emlegetik, nekem viszont csak töredékes ismereteim vannak épp az Ön költészetét illetően. Ennek kizárólag a körülmények az oka, s nem nevezhetem ismeretnek, amire már csak gimnazista koromból emlékszem.

Mi tehát a kérésem? Bocsássa rendelkezésemre a lehető legteljesebben mindazt, amit e téren felhasználhatok, tehát avantgardista verseit és e vonatkozású publikációit, a kezdetektől az elhallgatásig, érdekelnek meg nem jelent, illetve 1918 után esetleg megjelenési lehetőséget nem talált versei.

Kérem a megjelentek pontos bibliográfiai anyagát is közölni.

Ha nem esik nehezére, kérem, juttassa el hozzám mindazt, az Ön versein kívül, ami még érdekes lehet egy ilyen antológia számára. A kötet számára eddig beszeréztem a következő anyagát: Becski Andor, Antal János, Bartalis János, Gaál Gábor, hiányos még: Szántó György, Dobolyi Lajos, Becski Irén, Szilágyi András.

Ha e vonatkozású anyagot adhatja, örülnék. Kérem, a gépelésre ne költson. Ha a régi lapokat – hozzá a számbavételi listáját mellékelve – részemre és nevemre a kiadóhoz megküldi, úgy lehetőséget ad a bővebb stúdiumra, s egyben szavatok is, hogy gépelés után visszaküldöm.

Méliusz
(1966. VII. 9.)

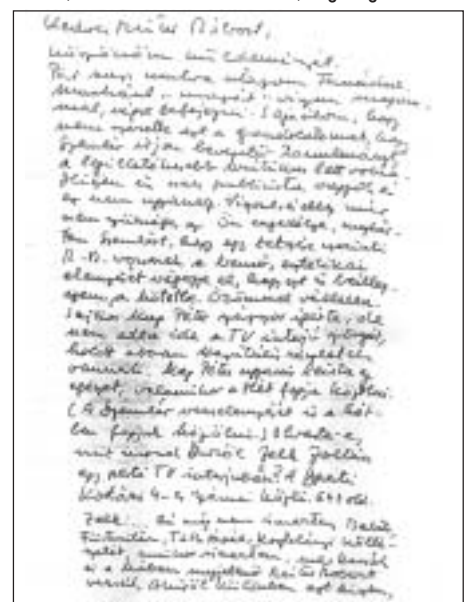
Kedves Barátom, Reiter Róbert,
ha tehát visszavonultam az Írószövetségtől, valóban azért, hogy dolgozzam.

Közlöm, régi erkölcsi adósságomat most, íme törlesztem.

Urmuz magyar fordítása és kiadása melletti munkám: a Reiter Róbert kötet.

Az idő nem múlt hiába, úgyszólván minden összegyűlt rendre-rendre.

Elkészítettem a teljes bibliográfiát – a MTA Irod.Tört. Intézete, Vajda György Mihály, József Farkas és Illés László, mind kitűnő irodalomtudós, segítségével.

Méliusz József levelének másolata

Hamarosan egész sor kérdéssel fordulok majd Önhöz, amelyekre, ha nem talál megoldást – újra a pestiekhez folyamodom.

De máris közlöm: I. A kötet vázlatáról tájékoztatom:

1. Bevezető tanulmány – ez lesz a befejező munka.
2. Költemények
3. Német nyelven a Mában
4. Műfordítások
5. Próza
6. Dokumentumok – levelek R.R.-hez, R.R. levelei, cikkek R.R.-ről
7. Bibliográfia
8. Vizuális dokumentációs anyag, foto, stb.
8. Tartalomjegyzék

Szeretném az Urmuz és a R.R. könyvet egyszerre megjelentetni – a kettő összetartozik. Szeretném e kettőt egyformán legjobb grafikában kihozni.

Tulajdonképpen most kerül sor a szerkesztésre, ami után gépelésre megy az egész anyag. Közben majd csak előkerülnek a hiányzók.

(Különben a nemzeti bizottságunk: kampec.)

Ja, igen! Szükség lesz egy nagyon alapos magnóbeszélgetésre kettőnk között, hogy megmentsünk minél többet a Reiter Róbert költővel történetekkel. R.R. számomra egy Rimbaud-i jelenség fellángolásával egy forradalom körül és gyors kihunyásával, oly fiatalon. No, de dicsérjük a napot nyugtával. Drukkoljon nekem, hogy ne legyek elfogult és legyen eróm leválasztani a „rimbaud-i” múról, ami nem segíti szárnyait. Tanulmányozza ezt Ön is – esetleg Endre Károlyval, Franyóval – mit kellene feltétlenül elhagyni? De kell-e?

Tehát jó lenne Bukarestben a magnóbeszélgetést folytatni, e nélkül tanulmányom spekulatív maradna, pedig ízt és zamatot akarok beleadni...

... Közlöm: összesen 49 verse van a bibliográfiában: 2 német nyelven, 11 műfordítás, 8 próza...

Könyve irodalomtörténeti és művészi szenciációvá nőhet. En mindent megteszek. Segítsen és gyorsan, gyorsan, amíg tart a svungom.

Jó egészséget, sokszor öleli, boldog újesztendőt kíván és lám, máris, minden fontosat megkérdeztem és üdvözlöm

Méliusz
B. 1972. XII. 12 (részlet)

„És akkor jött egy lány, aki beleszeretett a borzashajú, suta, fél-szeg, csöndes szegényszagú fiúba. És az egyetlen lány, aki életben imponált nekem, mert eszes volt, pontosan olyan eszes, mint egy korombeli fiú. Ugyanannyi iskolát végzett, mint én, ugyanúgy lehetett vele beszélni bármilyen elméleti kérdésről, mint egyetemi társaimmal – holott, addig minden lány, akit megismertem, üres, hiú, bőgösködő, nevetgélő, szellemileg jelentéktelen nőcske volt, akit csak gúnyosan, viccesen és megvetően tudtam kezelni.

És ez a lány szép volt, gyönyörű volt, almavirág színű, karcsú, sötét szemű, finom ajkú, széplábú, furcsa lebbenő lépésű, fejét előre dugta és belenézett zavartalanul a dolgokba.

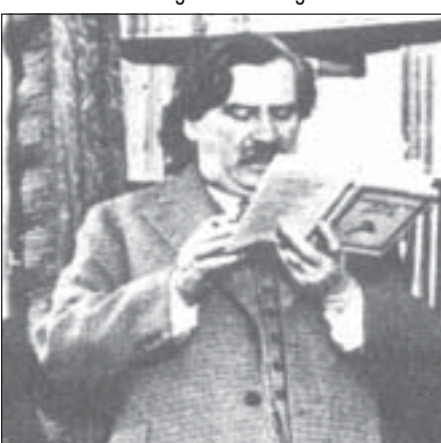
És engem inspirált. Neki írtam, rá gondoltam, előtte produkáltam magam... Most már igen, már megvolt az élettársam, aki ugyanúgy rá fog szólni egy életet arra, hogy nagy író legyek, mint én.”

Múzsák kertjében: Janka

Móricz Virág, Móricz Zsigmond legnagyobbik – maga is jelentős íróvá vált – lánya tolmácsolja ezeket a szavakat, *Apám regénye* című, terjedelmes, dokumentum értékűnek is tartott művében, édesapjának abból a leveléből, idézve ezt a részletes jellemrajzot, amelyet Móricz Zsigmond házasságuk 20. évfordulóján intéz feleségéhez.

Találó jellemzés! A szerző húsz év távlatából is hajszálpontosan le tudja mérni, mit nyújtott számára a Holics Jankával való házasság. Egyrészt, kezdetben – mint az idézett szöveg is bizonyítja – szenvedélyes szerelmet, mindkét részről. További életükben azonban ez a szenvedély, bár nem múlik el, állandó harccá válik, két ellentétes felfogású ember örök viaskodásává egymás ellen és mégis egymásért, a közös életért. A férfi egyre inkább börtönnek érezte felesége szigorú életelveit, az idő és a pénz pontos beosztását, s főleg azt a tényt, hogy józan ésszel kénytelen volt elismerni: az asszonynak mindig, mindenben igaza van. És ez így is volt, hiszen Móricz tisztában volt vele, hogy ő szétszórta, elajándékozta volna minden jövedelmét (elsősorban hat fiatalabb testvére és azok családja között), ha rajta múlik, örökös szegénységben és adósságban éltek volna. Ezt a nagylelkű, de könnyelmű életvitelt a szülői házból hozta magával, és ezt a homlokegyenest ellenkező módon gondolkodó Holics Janka csak ideig-óráig tudta ellensúlyozni.

Ez a kettősség, férj és feleség ellentétes életfelfogása, természete végigkíséri Móricz egész írói pályáját. Mindvégig, feleségének halála után is. Janka volt az egyetlen múzsája, róla mintázta legtöbb regényének nőalakját. Ráismerünk a *Sárány* Erzsi-jében, az *Úri muri* Eszterében, de talán leginkább a *Rokonok*-ban, Kopjáss felesége, Lina alakjában. A feleség a férj minden kitérés kísérletét, féltelenségét igyekszik megakadályozni, mert fél a holnaptól, a bizonytalanságtól, óvja a szerény, de biztos családi fészket. A fiatal, tette kész férfi, pedig ketrecbe zárt oroszlánnak érzi magát a házasság kötelékében. De

ez a ketrec egyben a szerelem rabságát is jelenti számára, amelyről mégis fájdalmas volna lemondania.

Csak hogy ez a tragikus ellentmondás – és a vele járó sok gond és betegség is – előbb-utóbb aláássa a legmélyebb érzelmeket is. Amikor a szerző, húsz év elteltével, papírra veti az idézett sorokat, felesége iránti szerelme már kihűlően van. Annál is inkább, mert életben megjelenik egy vadonatúj, frissességével is ható nagy szenvedély, amelyet második feleség, a szép, fiatal színésznő, Simonyi Mária írt át. Az író – aki regényhőseihez hasonlóan becsületes ember – öröklődik, vergődik a két érzelm, a régi és az új között, és Mária sem „csábító szirén”, kerüli és több ízben vissza is utasítja a családos ember közeledését. Felesége előtt igyekszik mindent eltitkolni, Janka azokban éles eszével mindent tud, mindent felfog, és nem fogadja el az áldozatot, női büszkesége nem tűri meg a felemás helyzetet. „Míg én élek, maga nem tud szabadulni attól, hogy adósa valakinek és azt az adósságot miattam nem törlesztheti le (...). Látom az arcán, hogy elvágyik innen, és miattam nem mehet el (...). Ha én már meghaltam, magammal viszem a maga adósságát a sírba, a maga arcáról lemossa az én kicsöppendő vérem mindazt a kínos, zavaros, gyöttrő érzést és csak egy, egyetlen kép marad rajta: a tiszta utolsó és legutolsó öröktől örökké tartó egyetlen biztos nyugalom: az én rendíthetetlen szerelmem és a maga ebben bízó, ettől élő becsületes, nyugodt lelke.”

Ezzel a búcsúlevéllel köszönt el Janka a férjétől, akit önmagánál is jobban szeretett, és az élettől, amelynek – többszöri sikertelen próbálkozás után – önkézzel vetett véget.
BRAUCH MAGDA

Burjánzó vita a Gibson-filmről

A krisztusi szeretet jegyében

A passió már akkor megkerülhetetlen alkotás lett, mielőtt a moziba került volna. A Jézus életének utolsó tizenkét óráját feldolgozó film első, úgynevezett rendezői változatának próbavetítése után több amerikai zsidó szervezet tiltakozott, antiszemitizmussal vádolva a rendezőt, aki szerintük ismét elővette a „zsidók mint istengyilkos nép” formulát. Pro és kontra érvek, vélemények jelentek meg a filmről szinte minden fórumon. Hírugynökségi jelentések számoltak be arról, hogy az egyesült államokbeli bemutatás előtt egy nappal az amerikai katolikus püspöki konferencia 128 oldalas dokumentumot adott ki *A Biblia, a zsidók és Jézus halála* címmel. Ebben egybegyűjtötték a Jézus haláláról szóló tanításokat, és megerősítették, hogy a katolikus egyház elutasítja az antiszemitizmust. Németországban a római katolikus, a protestáns és a zsidó egyház közös nyilatkozatban hívta fel a figyelmet arra, hogy *A passió* című film erősítheti az európai antiszemitizmust.

Maga Mel Gibson amúgy annak a szélsőséges katolikus szektának, a Szent Családnak a tagja, amely elfordult a római egyháztól, miséit latinul tartja, és tagad minden egyházreformot, elsősorban az 1963-as második vatikáni zsinat újításait. Szerintük az 1963-ban elhunyt XXIII. János pápa óta minden egyházi illegális „antipápa”. Gibson apja, a 85 éves Hutton Gibson ismert holokauszt-tagadó, aki szerint a náci nem voltak képesek hatmillió ember megölésére. Szerinte szeptember 11-ért sem az al-Kaida a felelős. Fia nyilvánosan soha nem szállt szembe apja antiszemita kijelentéseivel. Az idősebb Gibson osztja a második vatikáni zsinatról szóló Szent Család-véleményt, szervezettel azonban nincs köze Mel Gibson szektájához.

A passióról mondták

A film a művészet és a hit diadala. Részvétet és szeretet közvetít.

(Castrillon Hoyos kardinális)

Gibson egy csomó pénzt fog keresni. Azok a zsidó szervezetek, amelyek tiltakoztak a film ellen, aligha lehetnek büszkék magukra. Azt remélték, hogy elnémitják a filmet, ehelyett reklámozták. Azt remélték, hogy segítenek a zsidóknak, ehelyett ártottak nekik.

(Daniel Lapin ortodox rabbi)

Végtelenül nagy átlésre ad lehetőséget a maga talán néha már túlzottan is naturalista, véres valóságában. Az ember lelket magával ragadó mélységekbe viszi le, hogy megértse, mi a szenvedés, mi volt az a szeretet, ami Jézust ennek a szenvedésnek az átélésére képessé tette. Nem vettem észre benne antiszemitizmust.

(Veres András, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkára)

Egyértelműen művészfilm. Sötét és felkavaró.

(Peter Bart, a Variety főszerkesztője)

(Magyar Hírlap)

A Jézust alakító James Caviezelnek magyaráz a rendező, Mel Gibson

Lapszámunk szerzői

Bárányi Ferenc – 1936-ban született Nagyszentmiklóson, orvos, szakíró, író. Kötetei: *Mindenki házirosvosa* (1974), ...és akkor eljött Hippokratész (1976).

Bréda Ferenc – 1956-ban született Déván, költő, író, műfordító, kritikus. Kötetei: *A létezésről a lehetőségig* (1980), *Tűzpróba* (1983), *Antracit* (2003).

Burus János Botond – 1981-ben született Csíkszeredán, jelenleg a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem politológia és újságíró szakos hallgatója, írásait a Helikon közölte.

Eszteró István – 1941-ben született Végváron, ny. tanár, költő, Temesváron él. Kötete: *Úveges* (versek, 1983), valamint a Lépcsők antológia-sorozatban.

Ferenc Zsuzsanna – 1947-ben született Kolozsváron, író, újságíró, több németországi, svájci lap munkatársa. Első kötete *Sok fal* címmel 1969-ben jelent meg, 1998-ban összeállította a jelenkori romániai magyar költők négy nyelvű antológiáját, legutóbbi kötete a *Kik és Mik* (2003).

Kinizi Zoltán – 1979-ben született Marosvásárhelyen, a kolozsvári BBTE bölcsészkarának hallgatója, a kolozsvári rádió riportere.

Kovács katáng Ferenc – 1949-ben született Nyíregyházán, a BME-n szerzett villamosmérnöki diplomát, 1982 óta Norvégiában él, jelenleg az oslói egyetem médiamezője. Filmes, író, fordító, festő, irodalom-szerző. Kötetei: *Színrevalók* (1995), *Olvasópróba előtt: Ibsen* (1996), *Nincs többé dráma* (1997), *A napok maradéka* (1998), *Tiszta szívvel* (2004).

Lászlóffy Aladár – 1937-ben született Tordán, jelenleg Kolozsváron él, az első Forrás-nemzedék kiemelkedő egyénisége, több mint harminc kötete jelent meg, József Attila-díjas és Kossuth-díjas költő.

Márton László – 1959-ben született Budapesten, író, dramáiról, több mint egy tucat kötete jelent meg, tevékenységét számtalan díjjal – József Attila, Déry Tibor, Füst Milán stb. – jutalmazták.

Papp Attila Zoltán – 1979-ben született Lugoson. A kolozsvári BBTE filológia karán végzett 2002-ben. Kötete: *A Dél kísértése*.

Szőke Mária Magdolna – 1970-ben született Nagyváradon, író, költő, újságíró, jelenleg szülővárosában él. Kötetei: *Ezeregy Pokol* (regény, 1992), *Fekete Madonna* (versek, 1999), *Misszióban Vadkeleten* (riportok, 2000), *Magdolna igék* (versek, 2000), *Vízumkényszer a paradicsomba* (riportok, 2001).

Zöldi László – 1945-ben született Dunapatajon, családja Erdőhegyről származik. Újságíró, kritikus, szerkesztő, médiatörténetet tanít több felsőoktatási intézményben. Eddig nyolc kötete jelent meg.

Kulturális hírek

Névsorolás a Páva utcában

Budapesten, az április 15-re tervezett nagyszabású állami ünnepség után egy nappal, a holokauszt emléknapján nyitják meg a nagyközönség előtt a ferencvárosi Páva utcában nemrégiben felépült Holokauszt Emlékközpontot. Délután a túléledőket fogadja majd az intézmény, délután pedig mindenki előtt kinyitják a kapukat. Az emlékhely és dokumentációs központ vasárnap estig be sem zár: a látogatók megtekinthetik az erre az alkalomra készülő kiállítást, és meghallgathatják, ahogy a felkért közéleti szereplők felolvassák az áldozatok neveit. A felolvasáshoz bárki csatlakozhat.

Párizsi Könyvszalón

Március 19–24. között rendezték a kontinens egyik legfontosabb nemzetközi könyvkiállítását és -vásárát, a párizsi Salon du Livre-t. A magyar stand kínálatában az irodalmi művektől a művészeti albumoktól, a 2001-es magyar évad kiadványain, szótárakon, történelmi, földrajzi, tudományos és turisztikai publikációkon, nyelv-, szakács- és mesekönyveken át számtalan mű megtalálható. A csaknem 250 szerző közül egyes nevek – Kosztolányi, Esterházy, Márai, Kertész Imre vagy Fejtő Ferenc – már ismerősen csengenek Franciaországban, másokat pedig itt fedezhetnek fel maguknak az irodalom barátai.

Polanski Twist Oliverről forgat

Az Oscar-díjas Roman Polanski bejelentése szerint következő filmje Charles Dickens klaszikusnak számító novelláján, a Twist Olivéren alapul. A forgatás várhatóan az év közepén kezdődik meg, Csehországban. A könyvet az a Ronald Harwood alkalmazta filmre, aki már a *Zongorista* című filmben is együtt dolgozott a rendezővel.

A Hazanéző pályázata

A korondi Firtos Művelődési Egylet *Hazanéző* című folyóirata a Vancouverben tíz éve elhunyt Tamási Miklós emlékére pályázatot hirdet. Pályázni lehet a megtartó anyanyelvről szóló lírai, epikai vagy drámai költeményre, amelyet a lap

címére (Korond, Alszeg utca 664, Hargita megye, Románia) kell eljuttatni 2004. július 1-jéig. (RMSz)

Grass lesz a díszvendég

Az április 22. és 25. között megrendezésre kerülő budapesti könyvfesztiválon kétszáznál is több kulturális programmal várják a látogatókat. A könyvünnepeken a kortárs irodalom színe-java megjelenik – háromszáz magyar és hatvan külföldi alkotó vesz részt a szakmai rendezvényeken és közönségtalálkozásokon. A díszvendég Németország Nobel-díjas írósenije, Günter Grass együtt szerepel majd az első magyar Nobel-díjas szerzővel, Kertész Imrével.

Petkes József kiállítása

Március 31. és április 21. között a Szatmár-németi Megyei Múzeum székhelyén tekinthető meg Petkes József, Nyíregyházán élő, Szatmár megyei származású festőművész kiállítása. Az avatásra március 31-én, 14 órakor kerül sor, megnyitja Erdős Judit művészettörténész, közreműködnek Lőrincz Ágnes és Marcel Mirea színművészek. (SzFU)

Erdélyi színházi portál

Március 27-től, a Színház Világnapjától lesz olvasható az első erdélyi színházi portál a www.hamlet.ro weboldalon.

Elhunyt Faludy angol fordítója

Egy nepáli szállodai szobában holtan találták Eric Johnstont, Faludy György költő amerikai barátját, fordítóját és titkárát – jelentette egy amerikai helyi lap, a The Journal Gazette március 12-i számában.

A férfi, aki 1937-ben született az Indiana állambeli Deckerben, rákbetegségben szenvedett. Az egyesült államokbeli Fort Wayne-ben élő hozzátartozók február 9-én kaptak értesítést a nepáli konzulátustól a világvándor családtag haláláról. Az idegen nyelvek iránt érdeklődő Eric úgy került kapcsolatba a magyar nyelvvel, hogy amikor 13 éves volt, egy magyar menekültcsalád költözött a közelükbe.

Történelmi vetélkedő

A Cultura Nostra elnevezésű történelmi vetélkedő elődöntőjét és döntőjét április 3-án és 4-én

E-MIL közgyűlés

Kétéves lett az E-MIL. Ebből az alkalomból, az E-MIL Választmánya nevében össze hívom az Erdélyi Magyar Írók Ligájának Általános közgyűlését.

Helyszín: Kolozsvár, Tranzit-ház, Gh. Bariu (Malom) u. 16.

Időpont: 2004. április 17, szombat, 11 óra.

A Választmány a következő napirendi pontokat javasolja a közgyűlésre:

- a leköszönő Választmány beszámolója (Fodor Sándor, György Attila, Kinde Anna-mária, Király László, Orbán János Dénes);
- a leköszönő ügyvezető beszámolója (Sántha Attila);
- a cenzor beszámolója (László Edit);
- a leköszönő Etikai Bizottság beszámolója (Gittai István, Kötő József, Márkus-Barbarossa János);

- az irodalom finanszírozása – kerekasztal-vita (a romániai és magyarországi döntéshozók részvételével): ösztöndíjak, pályázatok, kuratóriumok, díjak, írószervezetek finanszírozása, irodalmi alap (fondul literar);
- általános vita, egyebek;
- az új Választmány és az új Etikai Bizottság megválasztása.

1.) Amennyiben újabb napirendi pontokat szeretne javasolni, kérjük, hogy azt 2004. április 7-ig tegye meg. Kérjük, ugyanaddig az időpontig jelezze részvételi szándékát, hogy étkezését, szállását, utaztatását biztosítani tudjuk (költségvetési okokból, csak a romániai tagok utaztatását tudjuk vállalni).

2.) Szintén költségvetési megfontolásokból, a korábbi évekhez képest előrehoztuk a kolozsvári *Gálaest az irodalomért* című rendezvényünket. Erre ebben az évben a közgyűlés napján, április 17-én este kerül sor. A rendezvény szervező elve: az irodalmi humor. Eppen ezért arra kérjük a tagokat, hogy akinek van humoros írása, és az 5 percben fel is olvasható, vállalja el a fellépést. Kérjük, jelezze ezt minél hamarabb!

3.) Az április 11-re eső húsvét miatt a Költészet napi rendezvényeinket április 16-án, pénteken tartjuk, éppen azért, hogy a fellépésekről egyenesen a közgyűlésre lehessen jönni. Próbáltuk a helyszíneket úgy kiválasztani, hogy olyan helyekre jussanak el a magyar írók, ahol ténylegesen nagy szükség van a magyar szóra. A mostani állás szerint a következő helyeken lesz E-MIL Költészet napi rendezvény: Beszterce, Bethlen, Szeben, Medgyes, Zsibó, Szilágycseh, Brassó, Szecsele, Borszék, Maroshévíz, Belényes.

Emellett arra kérjük a tagokat, hogy lakóhelyükön maguk próbálják az E-MIL nevében a Költészet napját megszervezni. Minden egyes fellépésre 500 000 lej honoráriumot tudunk nyújtani, az útiköltséget az E-MIL vagy a helyi szervezők állják. Kérjük ezeket a fellépésekre is jelentkezni!

FODOR SÁNDOR
elnök

SÁNTHA ATTILA
ügyvezető

tartják Pannonhalmán a Kárpát-medence magyar középiskolásai számára. A vetélkedő témája a reformkor, Magyarország 1830–1848. március 15. közötti időszakának története és húsz csapat vesz részt: tizenhat magyarországi, három felvidéki és egy kárpátaljai jutott be az elődöntőbe.

Csákány, ecset, erotika

A skót szénbányász saját magát tanult meg festeni, majd nevet változtatott. A Jack Vettriano képeiből készült nyomatok ma többet jövedelmeznek, mint Claude Monet nyomatai. Míg a művész körök fanyalognak, Vettriano boldog, hiszen, mint mondja, erotikus alkotásai éjjelente sok embernek okoznak örömet, köztük Jack Nicholsonnak. „Hazudnék, ha azt mondanám, nem zavar, amikor mondanak rólam. Nagyon arrogáns az álláspontjuk” – mondta az őt be nem fogadó művészársadalomról Vettriano.

Jubileum fesztivál nélkül

Tízéves fennállását ünnepelte márciusban a nagyváradi Kiss Stúdió, a Partium és Erdély első, megalakulása óta folyamatosan működő magán-színháza. A Varga Vilmos és Kiss Török Ildikó színművész alapította magán-színház tíz év leforgása alatt 77 előadást, pódiumműsort, szerzői estet és gálaműsort állított színpadra, 809 előadást tartott Erdélyben és Nyugat-Európában, több mint 110 ezer néző előtt. A Kiss Stúdió a Királyhágómelléki Református Egyházkerületnek, a Garasos híd olasz hídfője melletti ingatlanjának pincéjében működik, de számos alkalommal lépett közönség elé templomokban, valamint a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központban. A Kiss Stúdió eredetileg a Kárpát-medencei stúdiószínházak harmadik fesztiválján szeretne volna megünnepelni az évfordulót, ám pénzühiány miatt kénytelen volt a rendezvényt elhalasztani. (Kronika)

Néptáncfalókozó Kolozsváron

Ezen a hét végén szervezik meg Kolozsváron a VII. Ifjúsági Néptáncfalókozót. A kincses város egyetlen ilyen típusú találkozója a Bogács-Zurboló egyesület szervezi hagyományörző, illetve hagyományápoló együttesek részvételével. A két évenként megrendezett találkozó idén 28 csoport, azaz több száz fiatal vesz részt, akiknek életkora 5 és 30 év között van. A rendezvény újdonsága, hogy idén kizárólag Kolozs megyei együttesek lépnek fel a közönség előtt.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA IRHÁZI JÁNOS

Szerkesztő:
Böszörményi Zoltán

Munkatársak: Irházi János, Karácsonyi Zsolt, Mészáros Sándor, Orbán János Dénes, Pongrácz P. Mária, Lapszerkesztő: Bege Magdolna

<http://ij.nyugatijelen.com>, ij@nyugatijelen.com.

Anyagaink utánköltsége csak a forrás megjelölésével

